

**ANKARA ZİRVESİ,
NATO 3.0
TARTIŞMALARI
VE TÜRKİYE**

TEMMUZ 2026

RA-
POR

Milli İstihbarat Akademisi

ANKARA ZİRVESİ, NATO 3.0 TARTIŞMALARI VE TÜRKİYE

RAPOR / TEMMUZ 2026

Millî İstihbarat Akademisi

Telif
Millî İstihbarat Akademisi © 2026
Ankara - TÜRKİYE

Yayın Tarihi: Temmuz 2026

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları Millî İstihbarat Akademisine ait olup 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz.

Millî İstihbarat Akademisi

E-Posta: bilgi@mia.edu.tr

"Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5'inci maddesinin 2'nci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir."

ANKARA ZİRVESİ, NATO 3.0 TARTIŞMALARI VE TÜRKİYE

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	5
YÖNETİCİ ÖZETİ	7
GİRİŞ	11
BÖLÜM 1	
NATO'nun Dönüşümü ve "NATO 3.0" Tartışmaları	20
BÖLÜM 2	
NATO 3.0'a Doğru Türkiye'nin Stratejik Rolü	34
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	48
KAYNAKÇA VE NOTLAR	52

FOTOĞRAF

Fotoğraf 1: NATO Liderler Zirvesi (25 Haziran 2025).....	14
Fotoğraf 2: Kabil'deki "Ankara" Karargâhında Tahliye Mesaisi (23 Ağustos 2021)	39
Fotoğraf 3: Türkiye, NATO'nun Kosova'daki Barış Gücünün Komutasını Devraldı (3 Ekim 2025).....	40
Fotoğraf 4: TB3'ün EFES-2026'da TCG Anadolu'ya Taşınması (15 Mayıs 2026).....	41

İFOGRAFİK

İnfoğrafik 1: NATO Caydırıcılık ve Savunma Bileşenleri	16
İnfoğrafik 2: NATO'nun Genişleme Kronolojisi	21
İnfoğrafik 3: NATO 1.0 - Soğuk Savaş, Kolektif Savunma ve Caydırıcılık	22
İnfoğrafik 4: NATO 2.0 - Soğuk Savaş Sonrası: Kriz Yönetimi ve Operasyonlar	23
İnfoğrafik 5: NATO 3.0 - Uyum ve Külfet Paylaşımı.....	27
İnfoğrafik 6: NATO 3.0 ve Türkiye	35
İnfoğrafik 7: NATO'nun Stratejik Öncelik ve İhtiyaç/Beklenti Alanları.....	45

GRAFİK

Grafik 1: NATO Savunma Harcamaları (2014-2025).....	30
Grafik 2: NATO Savunma Harcamalarının Ana Kategorileri (%).....	30

TABLO

Tablo 1: Türkiye'nin NATO Misyon ve Harekâtlarına Katkıları	38
Tablo 2: Türkiye'nin 1995 Sonrası NATO Harekât ve Misyonlarına Katılımı	42

ÖN SÖZ

Uluslararası güvenlik ortamı, uzunca bir süredir öngörülebilirlik ve istikrar varsayımlarından giderek uzaklaşmaktadır. Rusya-Ukrayna Savaşı ve ardından gelen ABD/İsrail-İran Savaşı, güvenliğin sadece askerî kapasiteyle üretilemeyeceğini; savaşın artık cepheler, ordular ve silah sistemleriyle sınırlı bir olgu olmaktan çıktığını bize somut biçimde göstermiştir. Enerji altyapıları, iletişim ağları, savunma sanayisi üretim hatları, toplumsal dayanıklılık ve bilişsel güvenlik, savaş ile barışın birlikte şekillendiği yeni alanlar hâline gelmiştir. Bu dönüşüm, devletleri ve ittifakları, güvenlik anlayışlarını yeniden düşünmeye; farklı unsurlar ile öncelikler doğrultusunda yeniden kurgulamaya zorlamaktadır.

NATO da bahsi geçen durumdan muaf değildir. Aksine söz konusu zorlama, NATO'nun tam merkezinde durmaktadır. Soğuk Savaş'ın net tehdit algısına ve belirgin cephe hatlarına dayanan klasik ittifak modeli, kriz yönetimi ve alan dışı operasyonlar üzerine inşa edilen sonraki dönem ve bugün "NATO 3.0" kavramı etrafında şekillenmekte olan yeni yaklaşım, İttifakın kesintisiz ancak hiçbir zaman sorunsuz olmayan bir dönüşüm içinde olduğunu göstermektedir. Soğuk Savaş sonrası güvenlik optimizmiyle savunma yatırımlarını kısan Avrupa, külfet paylaşımı tartışmalarının geldiği boyutla yüzleşmektedir. ABD'nin stratejik önceliklerini Asya-Pasifik odaklı şekilde revize etmesi, transatlantik güvenlik mimarisinde yeni bir sorumluluk dağılımını hem siyasi hem de yapısal açıdan zorunlu hâle getirmiştir. Buna ek olarak müttefikler arasındaki coğrafi farklılıklar, tehdit algısı farklılıkları ve gündem ayrışması; NATO'nun uyum kapasitesini zorlamaya devam etmektedir.

Bu rapor; söz konusu dönüşümü, NATO'nun tarihsel evrimini ve bugünkü uyum sınamalarını analitik bir çerçeveye oturtmaktadır. Raporun temel argümanı şudur: NATO 3.0'ın başarısı, müttefiklerin stratejik özerklik arayışlarını doğru yönetildiğinde kolektif caydırıcılığı ve dayanıklılığı güçlendiren bir unsur olarak kavrayıp kavrayamayacağına bağlıdır. Bu noktada Türkiye hem tartışmanın merkezinde yer alan hem de yeni dönemin ihtiyaç duyduğu müttefik profilini büyük ölçüde somutlaştıran bir örnek olarak öne çıkmaktadır.

Türkiye'nin NATO içindeki rolü, 1952'den bu yana güvenilir bir müttefik olmanın çok ötesine geçmiştir. Türkiye; NATO'nun en büyük ikinci ordusuna sahip olması, NATO Kara Komutanlığına ev sahipliği yapması, Kürecik erken uyarı radarı, doğu ile güney kanatlarının aynı anda parçası hâline gelen jeopolitik

konumu, terörizm ve hibrit tehditlerle mücadelede biriktirdiği saha tecrübesinin yanı sıra hızla güçlenen savunma sanayisi kapasitesiyle NATO'nun kolektif caydırıcılığına ve dayanıklılığına bugün her zamankinden daha fazla stratejik katma değer sunmaktadır. Öte yandan bu kapasitenin İttifakın toplam gücüne tam anlamıyla yansıtılabilmesi; Ankara Zirvesi'nde savunma sanayisi iş birliğinin önündeki engellerden terörizmle mücadelede yaşanan müttefik tutarsızlıklarına, güney kanadının yeniden önceliklendirilmesinden topyekûn dayanıklılık anlayışının kurumsallaştırılmasına kadar uzanan yapısal meselelerin geniş yelpazede ve açık bir şekilde ele alınmasına bağlıdır.

Millî İstihbarat Akademisi olarak bu raporu, Ankara Zirvesi'nin NATO'nun yeni güvenlik çağında nasıl bir ittifak olmak istediğini gösterecek stratejik bir platform olma niteliğine odaklanarak yayımlıyoruz. Raporun, bu kritik süreçte gerek karar alıcılara gerekse güvenlik ile savunma politikaları üzerine çalışan akademisyen ve analistlere yararlı bir perspektif sunmasını umuyoruz. Çalışmada emeği geçen tüm araştırmacılarımıza teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Talha Köse

Millî İstihbarat Akademisi Başkanı

YÖNETİCİ ÖZETİ

- Uluslararası güvenlik paradigması; Soğuk Savaş sonrası görece öngörülebilir yapısından uzaklaşarak çok eksenli, hibrit ve yüksek belirsizliğe sahip bir rekabet ortamına evrilmiştir. Büyük güç rekabetinin sertleşmesi, Çin'in teknolojik ve ekonomik yükselişi, Rusya-Ukrayna ve ABD/İsrail-İran savaşlarının gösterdiği askerî ve jeopolitik yapısal kırılmalıklar ile dönüşüm; her aktörü çoklu kriz ortamına hazırlık yapmaya itmektedir. Buna ek olarak hibrit tehditlerin yaygınlaşması ve tehdit ortamının giderek bulanıklaşması, uluslararası güvenlik paradigmasını köklü biçimde dönüştürmektedir. Bu dönüşümün en önemli sonucu, güvenliğin artık yalnızca askerî kapasite ve sınır savunması üzerinden tanımlanamaz hâle gelmesidir.
- Yeni güvenlik ortamında tehditler coğrafya, konu ve aktör bakımından çeşitlenmiştir. Bir kriz; aynı anda askerî, ekonomik, teknolojik, toplumsal ve bilişsel sonuçlar üretebilmektedir. Bu durum, güvenlik anlayışında caydırıcılık kadar dayanıklılığı, askerî kapasite kadar üretim sürdürülebilirliğini, teknoloji sahipliği kadar bu teknolojiyi uyarılma kapasitesini belirleyici hâle getirmektedir. Güvenliğin askerî, ekonomik ve toplumsal boyutları, farklı başlıklar olmaktan çıkarak aynı mimarinin tamamlayıcı unsurlarına dönüşmüştür.
- Hibrit tehditler, güç rekabetinin tamamlayıcı aracı olarak kalıcı bir nitelik kazanmaktadır. Siber saldırılar, dezenformasyon, enerji baskısı ve kritik altyapı sabotajları; çoğu zaman açık askerî saldırı eşiğinin altında kalmakta ancak hedef toplumların karar alma süreçlerini, ekonomik istikrarını ve kurumlara duyulan güveni aşındırarak stratejik sonuçlar üretmektedir. **Bu durum, bilişsel güvenlik ile toplumsal dayanıklılığın, ulusal ve kolektif güvenliğin ayrılmaz unsurları hâline geldiğini ortaya koymaktadır.** NATO'nun bu yeni paradigmaya nasıl uyum sağlayacağı ise belirsizdir.
- NATO, kuruluşundan bugüne üç analitik dönem üzerinden okunabilir: Soğuk Savaş'ın net tehdit algısı ve kolektif savunma mimarisine dayanan klasik ittifak dönemi, kriz yönetimi ile alan dışı operasyonların öne çıktığı NATO 2.0 ve bugün tartışmaların da odağında olan NATO 3.0. Bu dönemlendirmeye, İttifakın resmî bir sınıflandırması olmaktan ziyade stratejik önceliklerdeki

ve tehdit algısındaki dönüşümü anlamlandırmaya yönelik analitik bir çerçevedir. **NATO'nun tarihsel başarısı, temel kurucu ilkelerini korurken değişen güvenlik koşullarına yeni kavramlar ve mekanizmalar üretebilme kabiliyetinden kaynaklanmaktadır.**

- NATO 2.0 döneminin kriz yönetimi ve alan dışı operasyonlar üzerine kurulu modeli, Afganistan ve Libya tecrübeleriyle kritik kısıtlara sahip olduğunu göstermiştir. Stratejik odak dağılması, operasyonel maliyetlerin artması ve askerî müdahalenin siyasi sonuç üretme kapasitesine ilişkin soru işaretleri; bu dönemin temel açmazları olmuştur. Rusya-Ukrayna Savaşı'nın, yüksek yoğunluklu konvansiyonel savaşı yeniden gündeme taşıması ve hibrit tehditlerin yoğunlaşması, bu modeli yeni bir dönüşüm baskısıyla karşı karşıya bırakmıştır.
- NATO 3.0, İttifakın kolektif savunma misyonunu yeniden merkezîleştirdiği ancak bu misyonu çok daha geniş ve bütünlük bir güvenlik mimarisi içinde yeniden tanımlamak zorunda kaldığı dönemi ifade etmektedir. Kara, hava ve deniz alanlarına ek olarak siber alan, uzay, elektro-manyetik spektrum ve bilişsel alan artık modern güvenlik mimarisinin ayrılmaz parçaları hâline gelmiştir. **Bu dönemde kolektif caydırıcılık ile dayanıklılık; savunma sanayisi üretiminden siber güvenliğe, hava ve füze savunmasından kritik altyapıya, yapay zekâdan toplumsal direnç kapasitesine uzanan bütünlük bir mimariyle ölçülmektedir.**
- NATO içindeki külfet paylaşımı tartışması ise bugün daha yapısal bir anlam kazanmıştır. Geleneksel anlamda savunma bütçeleri üzerinden yürütülen bu tartışma; artık hangi müttefikin hangi tehdide karşı hangi kabiliyeti üreteceği, bu kabiliyeti ne ölçüde sürdürülebilir kılacağı ve kriz anında hangi sorumluluğu üstleneceği sorularına dönüşmektedir.
- "Külfet paylaşımı" ve "külfet kaydırma" yaklaşımı NATO 3.0 bağlamında dikkat çekmektedir. Bu yaklaşım; ABD'nin rolünün ortadan kalkması değil nükleer caydırıcılık, stratejik istihbarat ve küresel güç projeksiyonu gibi alanlarda yoğunlaşırken konvansiyonel savunma sorumluluğunun Avrupa müttefiklerine daha fazla devredilmesi anlamına gelmektedir.
- ABD'nin Asya-Pasifik önceliklerine ağırlık vermesi, Avrupa güvenliğinde sorumluluk paylaşımının yeniden tanımlanmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Ancak Avrupa'nın konvansiyonel savunma, mühimmat üretimi, lojistik hareketlilik ve komuta-kontrol gibi alanlardaki kapasite açıkları sürmektedir. Bu dönüşümün caydırıcılık boşluğu yaratmadan yönetilmesi, özellikle doğu kanadındaki müttefiklerin güvenlik kaygıları gözetilerek planlanması zorunludur.
- Stratejik özerklik, NATO 3.0 tartışmasının merkezine yerleşmektedir. Müttefiklerin savunma sanayisi, teknoloji, enerji ve kritik altyapı alanlarında kendi kapasitelerini artırmaları; ortak planlama ve birlikte çalışabilirlik ilkeleriyle uyumlu hâle getirildiğinde İttifakın dayanıklılığını zayıflatmak yerine güçlendirmektedir. **NATO 3.0'ın başarısı, stratejik özerklik ile ittifak bağlılığını birbirine karşıt eğilimler olarak görmek yerine doğru yönetildiğinde birbirini tamamlayan unsurlar olarak ele alabilmesine bağlıdır.**
- NATO içindeki farklı tehdit algıları ve coğrafi öncelikler, İttifak içi uyumun önündeki temel engeldir. Doğu kanadındaki müttefikler için Rusya kaynaklı konvansiyonel saldırı birincil tehdit iken güney kanadındaki müttefikler için terörizm, düzensiz göç, enerji güvenliği ve Orta Doğu

kaynaklı istikrarsızlıklar öne çıkmaktadır. Bu öncelik farklılıklarının ortak bir stratejik çerçevede yönetilememesi, NATO'nun bütünlüğünü tehdit eden asıl kırılganlık noktasını oluşturmaktadır.

- Türkiye, NATO 3.0'ın ihtiyaç duyduğu müttefik profilinin güçlü ve istisnai bir örneğidir. Kendi güvenliğini üretebilen, kritik teknolojilerde yetkinlik geliştiren, bölgesel krizleri okuyabilen, hibrit tehditlerle mücadele edebilen ve stratejik özerkliğini İttifak kapasitesine dönüştürebilen Türkiye, güvenilir müttefiklikten stratejik katma değer üreten aktörlüğe doğru evrilmektedir. **Bu evrilme, Türkiye'yi NATO'nun dönüşüm kapasitesini fiilen test eden ve güçlendiren aktörlerden biri hâline getirmektedir.**
- Türkiye'nin NATO içindeki rolünü farklılaştıran en kritik unsur, doğu ve güney kanatlarının güvenlik gündemlerini eş zamanlı okuyabilmesidir. Karadeniz güvenliği, Rusya-Ukrayna dengesi ve Montrö rejimi üzerinden doğu kanadına; Suriye, Irak, Libya, Doğu Akdeniz, Körfez ve Orta Doğu kaynaklı riskler üzerinden ise güney kanadına aynı anda katkı sunan Türkiye, NATO'nun 360 derece güvenlik anlayışının uygulamadaki somut karşılığını üretmektedir.
- Türkiye'nin savunma sanayisi kapasitesi, İttifakın üretim ve sürdürülebilirlik gündemleriyle doğrudan örtüşmektedir. İnsansız hava araçları, mühimmat, elektronik harp, radar, deniz ve kara sistemleri, komuta-kontrol ve yapay zekâ destekli karar mekanizmaları alanlarındaki gelişen kapasite; millî güvenliği tahkim ederken İttifakın toplam caydırıcılığını da güçlendirme potansiyeli taşımaktadır. Savunma sanayisinde "üç boyutlu derinlik" olarak tanımlanan nitelik, nicelik ve sürdürülebilirlik bütünlüğü açısından Türkiye, NATO içinde kritik bir örnek oluşturmaktadır.
- Türkiye'nin NATO misyonlarındaki operasyonel tecrübesi ve kendi sınır çevresinde edindiği çok katmanlı güvenlik birikimi, İttifak açısından ayrı bir stratejik değer taşımaktadır. Konvansiyonel savaş kabiliyetinin yanında terörizmle mücadele, sınır ötesi harekât, insansız sistem kullanımı, elektronik harp ve dezenformasyon ortamında faaliyet gibi tecrübeler; Türkiye'yi hibrit ve asimetrik tehditlerle mücadelede en fazla saha birikimine sahip NATO müttefiklerinden biri konumuna taşımaktadır.
- Türkiye'nin çok boyutlu diplomatik kapasitesi, güvenlik üretiminin askerî boyutunu tamamlamaktadır. Farklı bölgesel aktörlerle eş zamanlı iletişim kanallarını sürdürebilmesi, kriz alanlarında arabuluculuk ve dengeleme rolü üstlenebilmesi, Terörsüz Türkiye Süreci gibi siyasi girişimler üzerinden bölgesel istikrara katkı sunması; Türkiye'nin NATO'nun yeni dönemde ihtiyaç duyduğu bütünlük güvenlik anlayışına uyum kapasitesini göstermektedir.
- Yeni güvenlik ortamında istihbarat servisleri, klasik bilgi toplama işlevinin ötesine geçerek daha operasyonel bir nitelik kazanmaktadır. **Bu dönüşümle birlikte istihbarat paylaşımı ve istihbarat diplomasisi, müttefikler arası güvenin ve kriz yönetiminin belirleyici araçlarından biri hâline gelmiştir.** Millî İstihbarat Teşkilâtı (MİT) da özellikle son 20 yılda hem operasyonel kabiliyetini hem de bölgesel etkinliğini yoğun biçimde güçlendirmiş; bu birikim, Türkiye'nin İttifaka istihbarat iş birliği kapsamında sunduğu katkısı da derinleştirmiştir.
- Ankara Zirvesi, NATO'nun güncel krizleri değerlendireceği bir toplantı olmanın ötesinde İttifakın yeni güvenlik paradigmasına vereceği cevabın stratejik çerçevesini belirleyecek kritik bir

dönemeçtir. Savunma harcamaları, külfet paylaşımı, doğu ve güney kanatlarına ilişkin öncelikler, savunma sanayisi üretim kapasitesi, ABD-Avrupa iş bölümünün yeniden tanımlanması ve Rusya-Ukrayna Savaşı gibi gündem başlıklarının tamamı; NATO 3.0 tartışmasının somut alanlarıdır.

- Zirvenin kalıcı anlamı; NATO 3.0'ın tartışmalarının somutlaştırılması, doğu ve güney kanatları arasında daha dengeli bir güvenlik anlayışının kurulması, savunma harcamalarının kapasite üretimiyle ilişkilendirilmesi ve dayanıklılığın kolektif savunmanın kurucu unsuru olarak içselleştirilmesiyle ortaya çıkacaktır. **NATO bu başlıklarda uyum üretebilirse Ankara Zirvesi, İttifakın gelecekteki stratejik kimliğinin şekillendiği kalıcı bir platform olarak tarihe geçecektir.**
- Türkiye açısından Ankara Zirvesi'nin anlamı, ev sahipliğinin ötesindedir. Zirve, Türkiye'nin NATO'nun yeni güvenlik anlayışının kavramsal ve stratejik çerçevesini şekillendiren aktörlerden biri olarak konumlanabileceği önemli bir fırsattır. Bunun için bütünsel güvenlik yaklaşımını, savunma sanayisi iş birliğinin kurumsallaştırılması gündemini, terörizmle mücadelede müttefik dayanışmasını ve hibrit tehditler karşısında topyekûn dayanıklılığı bütüncül bir çerçevede sunmak belirleyici olacaktır.

ULUSLARARASI GÜVENLİK PARADİGMASININ DÖNÜŞÜMÜ VE NATO

Uluslararası sistem, Soğuk Savaş sonrasındaki dönemin görece öngörülebilir ve istikrarlı güvenlik mimarisinden uzaklaşarak daha parçalı ve belirsizliklerin arttığı bir yapıya doğru evrilmektedir. Soğuk Savaş'ın ardından ABD liderliğinde şekillenen ve dünyaya hâkim olan liberal uluslararası düzen; uzun yıllar boyunca askerî üstünlük, kurumsal kapasite, ekonomik karşılıklı bağımlılık ve ittifak ilişkileri üzerinden belirli bir istikrar üretmiştir.¹ Ancak bu düzenin ürettiği siyasi, ekonomik ve stratejik dengesizlikler son yıllarda daha görünür hâle gelmiştir. Buna paralel olarak büyük güç rekabetinin yeniden sertleşmesi, Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Avrupa güvenlik mimarisinde meydana getirdiği kırılma; Çin'in ekonomik, teknolojik ve askerî yükselişi, Orta Doğu'da derinleşen krizler, enerji ile tedarik zinciri güvenliğinin stratejik bir mesele hâline gelmesinin yanı sıra hibrit tehditlerin yaygınlaşması uluslararası güvenlik paradigmasını köklü biçimde dönüştürmektedir.

Bu dönüşümün en önemli sonucu, güvenliğin artık yalnızca askerî kapasite, sınır savunması ve İttifak taahhütleri üzerinden tanımlanamayacak hâle gelmesidir. Uzun yıllar boyunca güvenlik denildiğinde öncelikle ordular, sınırlar, savunma planları ve caydırıcılık mekanizmaları akla gelmekteydi. Her ne kadar söz konusu unsurlar önemini hâlâ korusa da bugünün güvenlik ortamında askerî güç, tek başına yeterli bir güvenlik üretme aracı olmaktan çıkmıştır. Ekonomik direnç, enerji arz güvenliği ve kritik altyapıların korunmasından siber güvenlik ve veri egemenliğine, savunma sanayisi üretim kapasitesi ile lojistik süreklilikten teknolojiye, toplumsal dayanıklılıktan bilişsel güvenliğe kadar birçok alanı kapsayan geniş bir stratejik yelpaze oluşmuştur. Söz konusu yelpaze millî ve kolektif güvenliğin ayrılmaz parçası hâline gelmiştir. Öte yandan kendilerini yenileme konusunda yavaş kalan ve güncel muharebe ortamına uyum sağlayamayan orduların oyun dışı kaldığı da müşahade edilmektedir.

Söz konusu yeni ortamda tehditlerin kaynağı coğrafya, konu ve aktör olarak çeşitlenmiştir. Ayrıca tehditlerin kaynağı, biçimi, hızı ve etkisi de birbirinden farklıdır. Bir kriz; aynı anda askerî, ekonomik, teknolojik, toplumsal ve psikolojik sonuçlar üretebilmektedir. Rusya-Ukrayna Savaşı veya ABD/İsrail-İran Savaşı, bunun en açık örnekleri olmuştur. Savaş; devletler arasında yaşanan konvansiyonel bir çatışma olmaktan çıkarak enerji mimarisi, gıda güvenliği, siber saldırılar ve yapay zekânın silah olarak kullanımı

gibi geniş bir alanda küresel sonuçlar üretmiştir. Bu durum da güvenliğin artık birbirine bağlı kriz alanları üzerinden şekillendiğini göstermektedir.

Ortaya çıkan bu yeni tablo, devletleri ve ittifakları yeni bir stratejik muhasebeye zorlamaktadır. Güvenliğin askerî, ekonomik, teknolojik ve toplumsal boyutları birbirinden ayrı başlıklar olmaktan çıkarak aynı güvenlik mimarisinin tamamlayıcı unsurları hâline gelmiştir. **Bu nedenle çağdaş güvenlik anlayışında; caydırıcılık kadar dayanıklılık, askerî kapasite kadar üretim sürdürülebilirliği, teknoloji sahipliği kadar teknolojiyi sahadaki ihtiyaçlara göre uyarlama kapasitesi de belirleyici hâle gelmektedir.**

Uluslararası sistemde yaşananlar da güvenlik alanında daha sert, daha karmaşık ve daha öngörülemeyen bir rekabet ortamı üretmektedir. Güç merkezlerinin çoğalması, rekabet alanlarının çeşitlenmesi ve uluslararası kurumların norm üretme kapasitesinin zayıflaması, krizlerin daha girift ve yönetilmesi daha zor hâle gelmesine neden olmaktadır. Bu durum, devletler arası ilişkilerde güven bunalımını derinleştirmekte; nükleer caydırıcılık, teknoloji kontrolü ve savunma sanayisi bağımlılığı gibi nispeten geleneksel konu başlıklarına ek olarak enerji güvenliği, kritik tedarik zincirleri ve bölgesel ittifak ilişkileri gibi alanlarda yeni kırılma noktaları üretmektedir.

Bahsi geçen yeni rekabet ortamında Rusya ve Çin'in rolü, Batılı devletlerin güvenlik algısını ve stratejik önceliklerini doğrudan etkilemektedir. Rusya, özellikle 2014'te Kırım'ı ilhak etmesi ve 2022'de Ukrayna ile başlayan savaş sonrasında Avrupa güvenlik mimarisini köklü biçimde sarsmıştır. Bu süreç; NATO açısından doğu kanadındaki askerî varlığın artırılmasının yanında yüksek yoğunluklu konvansiyonel savaş ihtimaline yeniden hazırlanmayı, mühimmat stoklarını güçlendirmeyi, hava ve füze savunma kapasitesini artırmayı, lojistik hatları tahkim etmeyi ve savunma sanayisi üretim altyapısını yeniden ölçeklendirmeyi zorunlu hâle getirmiştir. Diğer bir ifadeyle Rusya-Ukrayna Savaşı; NATO'nun Soğuk Savaş sonrasında ikinci plana attığı konvansiyonel savaş riski, caydırıcılık ve askerî hareketlilik gibi başlıkların yeniden önceliklendirilmesine neden olmuştur.

Çin ise NATO açısından klasik anlamda bir düşman veya coğrafi cephe tehdidi olmaktan ziyade çok boyutlu bir meydan okuma olarak öne çıkmaktadır. Çin'in ekonomik ölçeği, teknoloji üretim kapasitesi ve kritik altyapı yatırımları, uluslararası rekabette güçlü bir avantaj olarak ön plana çıkmaktadır. Ayrıca tedarik zincirlerindeki merkezî rolü, siber ve yapay zekâ alanlarındaki gelişimi ile askerî modernizasyon programı, transatlantik güvenlik mimarisinin yalnızca Avrupa merkezli düşünülmesini zorlaştırmaktadır. Teknolojik rekabetin bu denli yoğunlaşması, teknoloji egemenliğini ve bu egemenliğe dayalı dayanıklılığı da güvenlik gündeminin ayrılmaz bir parçası hâline getirmektedir. **Kritik teknolojilerde dışa bağımlılığın azaltılması artık doğrudan güvenlik ve caydırıcılık meselesi olarak değerlendirilmektedir.** Bu nedenle Çin meselesi; NATO açısından ekonomi, teknoloji bağımlılığı, veri güvenliği, yapay zekâ, siber alan, uzay ve kritik altyapı gibi birçok başlıkta birlikte değerlendirilmesi gereken stratejik bir sınama niteliği taşımaktadır.

Mezkûr ortamda hibrit tehditler, güç rekabetinin tamamlayıcı aracı hâline gelmektedir. Siber saldırılar, dezenformasyon kampanyaları, siyasi süreçlere müdahale girişimleri, enerji arzının ve kritik

teknolojilere erişimin baskı aracı olarak kullanılması hem devlet hem de toplumların direnç kapasitelerini zorlamaktadır. Buna ek olarak kritik altyapılara yönelik sabotajlar, ekonomik yaptırımlar, vekil aktörler ve veri-teknoloji hırsızlığı, savaş ile barış arasındaki sınırları belirsizleştirmektedir. Bu tehditler; çoğu zaman açık askerî saldırı eşiğinin altında kalmakta ancak hedef ülkelerin karar alma süreçlerini, toplumsal bütünlüğünü, ekonomik istikrarını ve kurumlar ile meşru siyasi otoritelere duyulan güveni aşındırarak stratejik sonuçlar üretmektedir.

Yapay zekâ ve dijital teknolojiler de bu tabloya yeni bir boyut eklemektedir. Yapay zekâ; istihbarat üretimi, erken uyarı, hedef tespiti, karar destek sistemleri, siber savunma ve operasyonel planlama bakımından önemli imkânlar sunarken aynı zamanda yeni risk alanları oluşturmaktadır. **Sentetik medya, sahte görüntüler, algoritmik dezenformasyon ve otomasyon yanlılığı, doğrudan millî güvenlik ile kolektif savunmanın konusu hâline gelmektedir.** Özellikle Rusya-Ukrayna Savaşı, bilişsel savaşın artık bir yardımcı araç olmaktan çıkarak doğrudan bir muharebe alanı hâline dönüştüğünü göstermiştir. Dezenformasyon kampanyaları, algoritmik manipülasyon ve toplumsal algı operasyonları savaşın seyrini etkileyen stratejik araçlara dönüşmüş; bu durum bilişsel tehditlerin hem hacim hem de etki bakımından belirgin biçimde arttığını ortaya koymuştur. Bu nedenle güvenliğin dijital, bilişsel ve psikolojik boyutları, klasik askerî planlamadan bağımsız düşünülemez boyutlara ulaşmıştır.

NATO açısından bu gelişmeler, İttifakın yeni tehditlere tepki veren bir yapı olarak kalamayacağını göstermektedir. NATO'nun önündeki temel mesele; değişen tehditler karşısında hangi kabiliyetlerle, hangi iş bölümüyle, hangi dayanıklılık anlayışıyla ve hangi siyasi uyum kapasitesiyle yoluna devam edeceğidir.² Bu nedenle NATO'nun karşı karşıya olduğu dönüşüm, askerî modernizasyonun çok ötesinde bir mahiyete sahiptir. **Söz konusu dönüşüm; İttifak içi güvenin ve uyumun, ortak tehdit algısının, külfet paylaşımının ve stratejik önceliklerin yeniden tanımlanması anlamına gelmektedir.**

Bu rapor, bahsi geçen dönüşüm bağlamında NATO'nun tarihsel ve stratejik evrimini NATO 3.0 tartışmaları üzerinden ele almaktadır. Bu perspektif, İttifakın resmî bir dönemlendirmesi olmaktan ziyade NATO'nun değişen tehdit algılarını, stratejik önceliklerini ve politika araçlarını anlamlandırmak amacıyla kullanılan analitik bir çerçeve olarak değerlendirilmektedir. Buna göre NATO, klasik döneminde Soğuk Savaş Dönemi'nin Sovyet tehdidi, kolektif savunma, transatlantik caydırıcılık ve ABD güvenlik şemsiyesi üzerine kurulu ittifak modelini ifade etmektedir. Bu dönemde NATO'nun temel işlevi, belirgin bir düşmana karşı belirli bir coğrafi alanı savunmak ve Avrupa-Atlantik güvenliğinin bölünmezliği ilkesini askerî caydırıcılık üzerinden tesis etmek olmuştur.

Soğuk Savaş sonrası dönemde İttifakın görev alanının genişlediği; kriz yönetimi, alan dışı operasyonlar, ortaklık politikaları, genişleme süreçleri ve terörizmle mücadele başlıklarının öne çıktığı görülmektedir. Balkanlar, Afganistan ve Libya tecrübeleri; NATO'nun klasik kolektif savunma ittifakı kimliğini korumakla birlikte uluslararası krizlere müdahil olan, istikrar operasyonları yürüten ve ortaklık mekanizmaları üzerinden güvenlik üretmeye çalışan daha geniş işlevli bir yapıya evrildiğini göstermiştir. Ancak bu dönem, aynı zamanda müttefikler arasındaki stratejik öncelik farklılıklarının, operasyonel hedef ayrışmalarının ve siyasi uyum sorunlarının daha görünür hâle geldiği bir süreç olmuştur.³

NATO 3.0 tartışmaları ise yeni güvenlik paradigmasının sebep olduğu uyum, kabiliyet ve dayanıklılık temaları etrafında yeni bir olası dönemi ön plana çıkarmaktadır. Bu yeni dönemde İttifak, bir yandan Rusya kaynaklı konvansiyonel tehdide karşı kolektif savunma ve caydırıcılık kapasitesini tahkim etmekte diğer yandan Asya'nın artan önemi ve Çin'in yükselişinin beraberinde getirdiği meydan okumayı tartışmaktadır. Tüm bunların yanında İttifak; hibrit tehditler, siber ve uzay alanı, yapay zekâ, kritik altyapı güvenliği, savunma sanayisi ve üretim kapasitesi, mühimmat sürdürülebilirliği, enerji güvenliği, bilişsel güvenlik ve toplumsal dayanıklılık gibi yeni güvenlik başlıklarıyla karşı karşıyadır.⁴ Dolayısıyla NATO 3.0, Soğuk Savaş koşullarında şekillenen klasik dönem caydırıcılık anlayışına dönüşün ötesinde çok katmanlı, çok aktörlü, esnek, üretim kapasitesi ve dayanıklılık merkezli yeni bir güvenlik mimarisinin inşasını ifade etmektedir.

Söz konusu bağlamda raporun temel argümanı da NATO 3.0'ın başarısının, müttefiklerin stratejik özerklik kapasitesinin güçlendirilmesi ve İttifakın bu dengeyi iyi yönetebilmesiyle ilişkili olacaktır. Diğer bir ifadeyle NATO'nun gelecekteki etkinliğinin; müttefiklerin stratejik özerklik arayışlarını İttifakın toplam caydırıcılık, dayanıklılık ve savunma kapasitesine entegre edebilmesinden geçeceği. Zira stratejik özerklik, doğru kavrandığında ve ortak güvenlik mimarisine uyumlu hâle getirildiğinde; müttefiklerin

Fotoğraf 1: NATO Liderler Zirvesi (25 Haziran 2025)

Kaynak: Anadolu Ajansı.

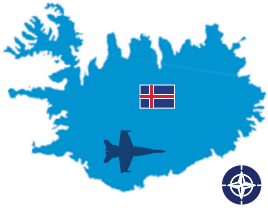
kendi savunma sanayisi kapasitelerini güçlendirmesi, operasyonel esnekliklerini artırması, bölgesel krizlere daha hızlı cevap verebilmesi ve dışa bağımlılıklarını azaltması bakımından NATO'nun toplam kapasitesine katkı sağlayan bir unsura dönüşecektir. **Bu nedenle yeni dönemin temel meselesi; stratejik özerklik arayışlarını İttifak karşıtı bir eğilim olarak görmekten ziyade bu arayışların nasıl ortak caydırıcılığa, dayanıklılığa ve kabiliyet üretimine dönüştürülebileceğini belirlemektir.**

Türkiye, bu tartışmanın en dikkat çekici örneklerinden birini oluşturmaktadır. 1952'den bu yana NATO'nun caydırıcılığına ve kolektif savunmasına somut katkılar sunan Türkiye; bugün jeopolitik konumu veya askerî kapasitesi gibi geleneksel katkılarının yanında savunma sanayisi altyapısı, operasyonel tecrübesi, hibrit tehditlerle mücadele kabiliyeti, terörizmle mücadelede edindiği saha bilgisi, Karadeniz ile güney kanadı arasında kurduğu stratejik denge ve kriz yönetimi kapasitesiyle de İttifak açısından vazgeçilmez bir aktör konumundadır. Türkiye'nin son yıllarda geliştirdiği stratejik özerklik kapasitesi ise NATO ile ilişkilerinde kendi güvenliğini üretebilen ve bu yolla İttifakın toplam güvenliğine daha fazla katkı sunabilen yeni müttefik profilinin bir yansıması olarak değerlendirilmelidir.

Türkiye, NATO 3.0 döneminin ihtiyaç duyduğu müttefik tipolojisinin güçlü örneklerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Yeni dönemde ideal müttefikler; kendi savunma kapasitesini üretebilen, kritik teknolojilerde yetkinlik geliştiren, bölgesel krizleri okuyabilen, hibrit ve asimetrik tehditlerle mücadele edebilen, savunma sanayisi üretim altyapısını sürdürülebilir kılan ve stratejik özerkliğini İttifak kapasitesine dönüştürebilen devletler olacaktır. Türkiye'nin NATO içindeki rolü, tam da bu nedenle klasik müttefiklik kategorisinin ötesine geçmekte ve NATO'nun yeni güvenlik mimarisi açısından stratejik katma değer üreten bir konuma evrilmektedir.

Ankara'da 7-8 Temmuz 2026 tarihlerinde gerçekleştirilecek NATO Zirvesi bu açıdan önemli bir role sahiptir. Zira bu zirve, rutin bir ittifak toplantısı olmanın ötesinde NATO'nun yeni güvenlik paradigmasına nasıl uyum sağlayacağını göstermesi ve yeni müttefik modelinin tartışılması bakımından kritik bir eşik niteliği taşımaktadır. Zirvenin; savunma harcamaları, külfet paylaşımı tartışmaları, Ukrayna'ya destek, Rusya tehdidi, bölgesel güvenlik riskleri, güney kanadının yeniden konumlandırılması, savunma sanayisi üretim kapasitesi, siber ve teknolojik dayanıklılık gibi başlıklar etrafında şekillenmesi beklenmektedir. Bu başlıkların tamamı, NATO 3.0 tartışmasının somut gündem alanlarıdır. Bu nedenle Ankara Zirvesi, Türkiye'nin NATO'nun yeni güvenlik mimarisinde güvenlik üreten, bu mimarinin kavramsal ve stratejik çerçevesini şekillendiren aktörlerden biri olarak öne çıkabileceği önemli bir platform olarak değerlendirilmelidir.

İnfoğrafik 1: NATO Caydırıcılık ve Savunma Bileşenleri

NATO Üyesi

NATO Partneri

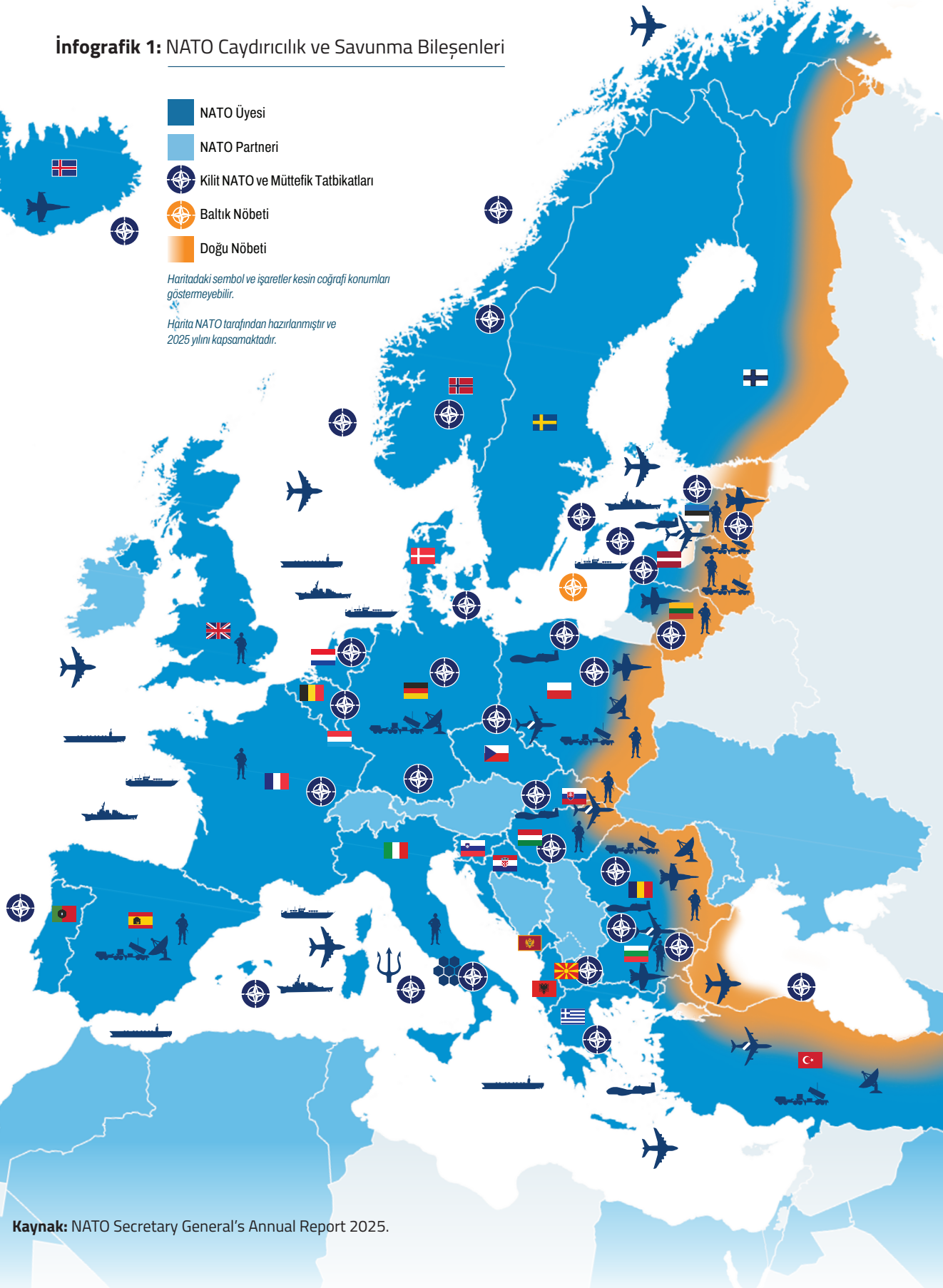
Kilit NATO ve Müttefik Tatbikatları

Baltık Nöbeti

Doğu Nöbeti

Hartadaki sembol ve işaretler kesin coğrafi konumları gösteremeyebilir.

Harta NATO tarafından hazırlanmıştır ve 2025 yılını kapsamaktadır.

Kaynak: NATO Secretary General's Annual Report 2025.

NATO Müttefik Reaksiyon Kuvveti

- Görev:** NATO'nun üç temel görevini desteklemek amacıyla baş dönemi teyakkuzu, caydırıcılık ve savunmaya katkı sunacak biçimde, kısa süre içinde birlik, ateş gücü ve etki kapasitesi ortaya koymak
- Konum:** Fransa, İtalya, Birleşik Krallık
- Görev Alanlar:** NATO Süratli İntikal Kolordusu, TÜRKİYE, Bulgaristan, Kanada, Hırvatistan, Çekya, Estonya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İtalya, Letonya, Litvanya, Kuzey Makedonya, İspanya

Daimi Deniz Kuvvetleri

- Görev:** İttifaka sürekli deniz gücü sağlamak
- Konum:** Atlantik Okyanusu, Baltık Denizi, Akdeniz, Kuzey Denizi

Balistik Füze Savunması

- Görev:** Müttefiklerin vatandaşlarını, sınırlarını ve güçlerini korumak
- Konum:** TÜRKİYE, Almanya, Polonya, Romanya, İspanya
- Görev Alanlar:** ABD, NATO (Müttefik Hava Kuvvetleri Komutanlığı)

Güney Bölgesel Merkezi

- Görev:** Afrika ve Orta Doğu'daki bölgesel dinamiklere ilişkin anlayışı derinleştirmek, güney kanadındaki faaliyetlerin uyumuna katkı sağlamak
- Konum:** Müttefik Müşterek Kuvvetler Komutanlığı - Napoli
- Görev Alanlar:** 18 müttefik, gönüllü katkılar ve Napoli Müşterek Kuvvet Komutanlığından görevlendirilen personel yoluyla katkı sunmaktadır

Türkiye'ye Yönelik Destek ve Güvence

- Görev:** Hava savunmasının güçlendirilmesi ve Türkiye'ye yönelik özel güvence tedbirlerinin alınması
- Konum:** TÜRKİYE
- Görev Alanlar:** İspanya (Patriot Balistik Hava Savunma Sistemi), NATO Havadan İhbar ve Kontrol Sistemi (AWACS) uçakları

Havadan İhbar ve Kontrol Sistemi (AWACS) Devriyeleri

- Görev:** Hava tehditlerinin erken tespitine yönelik olarak Doğu Avrupa hava sahasında devriye icra etmek
- Görev Alanlar:** TÜRKİYE, Fransa, Yunanistan, İtalya, İsveç, NATO AWACS uçakları

Deniz Devriye Uçakları

- Görev:** Teyakkuz faaliyetleri yoluyla caydırıcılık ve savunma pozisyonlarının desteklenmesi, deniz durumsal farkındalığının güçlendirilmesi ve Müşterek İstihbarat, Gözetleme ve Keşif faaliyetlerine katkı sağlanması
- Konum:** Doğu kanadı boyunca Kuzey Burnu, Baltık Denizi, Karadeniz, Akdeniz, Kuzey Denizi, Norveç Denizi ve Atlantik Okyanusu
- Görev Alanlar:** TÜRKİYE, Kanada, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İzlanda, İtalya, Hollanda, Norveç, Polonya, Portekiz, İspanya, İsveç, Birleşik Krallık, ABD

Daimi Rotasyonlu Hava Polisliği

- Görev:** Doğu kanadının hava sahasını korumak
- Konum:** Bulgaristan, Estonya, Litvanya, Polonya, Romanya
- Görev Alanlar:** Fransa, Almanya, Macaristan, İtalya, Hollanda, Polonya, Portekiz, Romanya, İspanya, İsveç, Birleşik Krallık

İleri Kara Kuvvetleri

- Görev:** Caydırıcılığı ve savunmayı güçlendirmek
- Konum:** Bulgaristan, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Polonya, Romanya, Slovakya

NATO Artırılmış Teyakkuz

- Görev:** Caydırıcılığı ve savunmayı güçlendirmek
- Konum:** Bulgaristan, Romanya
- Görev Alanlar:** Arnavutluk, Belçika, Bulgaristan, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Karadağ, Kuzey Makedonya, Polonya, Portekiz, Romanya, İspanya

Hava Savunma

- Görev:** Hava savunmasını güçlendirmek
- Konum:** Estonya, Letonya, Polonya, Romanya
- Görev Alanlar:** Çekya, Danimarka, Fransa, Almanya, İtalya, Hollanda, Norveç, Polonya, İspanya, Birleşik Krallık, NATO

Uçak Gemisi Vurucu Grubu

- Görev:** Hava ve denizdeki caydırıcılığı ve savunmayı güçlendirmek
- Konum:** Atlantik Okyanusu, Akdeniz, Kuzey Denizi
- Görev Alanlar:** TÜRKİYE, ABD, Fransa, İtalya, İspanya, Birleşik Krallık

Baltık Nöbeti Artırılmış Teyakkuz Faaliyetleri

- Görev:** NATO'nun Baltık Denizi'ndeki askeri mevcudiyetinin güçlendirilmesi ve müttefiklerin istikrar bozucu faaliyetlere karşılık verme kabiliyetinin artırılması
- Konum:** Baltık Denizi

Doğu Nöbeti Artırılmış Teyakkuz Faaliyetleri

- Görev:** Esnek ve çok alanlı faaliyetler aracılığıyla NATO'nun doğu kanadı boyunca teyakkuz seviyesinin güçlendirilmesi
- Konum:** Doğu kanadı boyunca

Amfibi Görev Kuvveti

- Görev:** Denizde ve karada caydırıcılığı ve savunmayı güçlendirmek
- Konum:** Atlantik Okyanusu, Baltık Denizi, Akdeniz, Kuzey Denizi
- Görev Alanlar:** TÜRKİYE, ABD, Birleşik Krallık, İtalya, İspanya, Fransa

İzlanda Barış Dönemi Hazırlık Tedbirleri

- Görev:** İzlanda hava sahasını korumak
- Konum:** İzlanda
- Görev Alanlar:** Belçika, Çekya, Finlandiya, İspanya

Müşterek İstihbarat, Gözetleme ve Keşif Faaliyetleri

- Görev:** Karar alıcıların zamanında sağlanan istihbarat ve bilgiyle desteklenmesi

Deniz Muhafızı Harekâtı

- Görev:** Akdeniz genelinde deniz güvenliğini sağlamak
- Konum:** Akdeniz
- Görev Alanlar:** TÜRKİYE, Arnavutluk, Hırvatistan, Almanya, Yunanistan, Portekiz, Romanya, İspanya

BÖLÜM 1

NATO'NUN DÖNÜŞÜMÜ VE "NATO 3.0" TARTIŞMALARI

NATO, kuruluşundan itibaren değişen güvenlik ortamlarına uyum sağlayabilen bir ittifak yapısı olarak varlığını sürdürmüştür ve bir ittifak olarak başarısı da büyük oranda burada yatmaktadır. Ancak İttifakın temel karakteri, kolektif savunma ve güvenliğin bölünmezliği ilkesi üzerine inşa edilmiş olsa da bu ilkelerin; hangi tehdit algısı, hangi stratejik öncelik ve hangi politika araçlarıyla hayata geçirildiği dönemselsel olarak değişmiştir. Bu nedenle NATO'nun tarihsel dönüşümünü tek çizgili ve değişmeyen bir kurumsal süreklilik olarak değil farklı güvenlik ortamlarına verilen stratejik cevaplar üzerinden okumak gerekmektedir.

NATO'nun dönüşümü üç analitik dönem üzerinden ele alınabilir. NATO 1.0 yani klasik dönem; Soğuk Savaş'ı ve bu bağlamda belirgin düşman, net cephe hattı, kolektif savunma ve nükleer-konvansiyonel caydırıcılık üzerine kurulu ittifak modelini ifade etmektedir. NATO 2.0, Soğuk Savaş sonrası dönemde İttifakın kriz yönetimi, alan dışı operasyonlar, ortaklık politikaları, genişleme süreçleri ve terörizmle mücadele başlıkları üzerinden genişleyen güvenlik anlayışını temsil etmektedir. NATO 3.0 ise Rusya-Ukrayna Savaşı, Çin merkezli sınamalar, ABD-Avrupa iş bölümünün yeniden tartışılması, hibrit tehditlerin yaygınlaşması, savunma sanayisi üretim kapasitesinin stratejik önem kazanması ve çok alanlı güvenlik mimarisinin öne çıkmasıyla şekillenen yeni dönemi tanımlamaktadır.

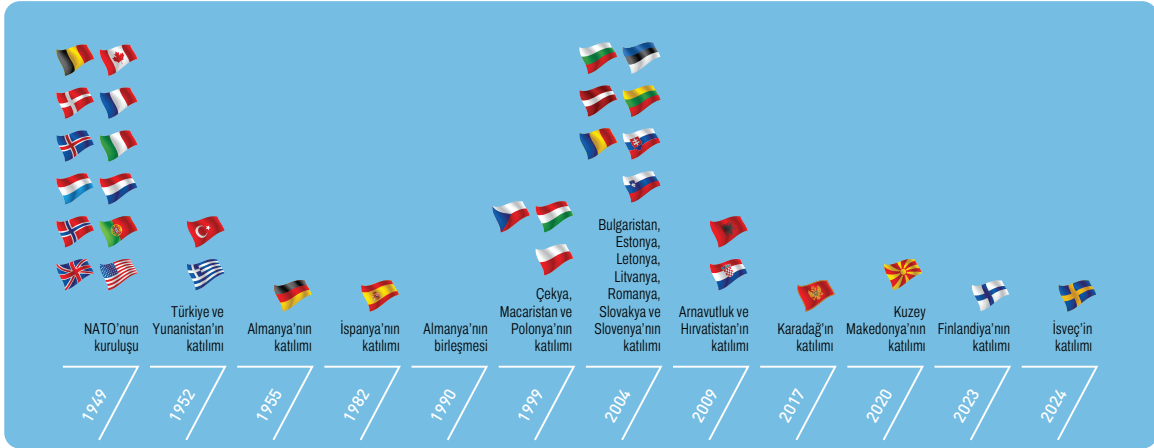
Bahsi geçen dönemlendirme, NATO'nun stratejik önceliklerindeki ve tehdit algısındaki dönüşümü anlamlandırmaya yönelik analitik bir çerçeve sunmaktadır. **Bu bağlamda asıl mesele, NATO'nun değişip değişmediği değil hangi güvenlik ortamında hangi işlevi öne çıkardığıdır.** Zira NATO'nun tarihsel gücü; temel kurucu ilkelerini korurken değişen güvenlik koşullarına uygun yeni kavramlar, mekanizmalar ve operasyonel kapasite üretme kabiliyetinden kaynaklanmaktadır.

NATO 1.0: Soğuk Savaş, Kolektif Savunma ve Caydırıcılık

NATO, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa güvenliğinin yeniden inşası ve Sovyetler Birliği kaynaklı tehdidin çevrelenmesi amacıyla kurulmuş ve şekillenmiştir. Bu dönemde NATO'nun temel işlevi; Avrupa-Atlantik coğrafyasını belirgin bir askerî-ideolojik tehdide karşı savunmak, Sovyet yayılmacılığını caydırmak ve Kuzey Amerika ile Avrupa arasındaki güvenlik bağını kurumsallaştırmak olmuştur. Dolayısıyla NATO 1.0; net bir tehdit algısına, belirgin bir stratejik coğrafyaya ve kolektif savunma ilkesine dayanan bir güvenlik mimarisi üretmiştir.

NATO 1.0 döneminin en belirleyici unsuru, tehdidin açık ve merkezî nitelikte olmasıdır. Sovyetler Birliği hem konvansiyonel askerî kapasitesi hem de ideolojik yayılma potansiyeliyle Batı dünyası açısından doğrudan ve varoluşsal bir tehdit olarak görülmüştür. Bu nedenle İttifakın stratejik önceliği, müttefik topraklarının savunulması ve olası bir saldırının caydırılması olmuştur. NATO'nun kurumsal kimliği de bu çerçevede, savunma amaçlı bir ittifak olarak şekillenmiştir.

İnfoğrafik 2: NATO'nun Genişleme Kronolojisi

Kaynak: NATO Secretary General's Annual Report 2025.

NATO'nun klasik güvenlik anlayışı da güvenliğin bölünmezliği ilkesi üzerine inşa edilmiştir. Bu ilke, herhangi bir müttefike yönelen saldırının bütün İttifaka yönelmiş sayılacağı varsayımına dayanmaktadır. Bu çerçevede kolektif savunma, askerî bir taahhüt olduğu kadar siyasi bir dayanışma mekanizmasını da ifade etmektedir. İttifakın caydırıcılığı da büyük ölçüde bu siyasi dayanışmanın inandırıcılığına bağlıdır. Bir başka ifadeyle NATO'nun klasik döneminde caydırıcılık, askerî kapasitenin ortak irade ve müşterek savunma taahhüdüyle desteklenmesiyle anlam kazanmıştır.⁵

Bu dönemde ABD, NATO güvenlik mimarisinin merkezinde ve lider konumundadır. Avrupa'nın savaş sonrası ekonomik ve askerî yıpranmışlığı, ABD'nin konvansiyonel ve nükleer kapasitesini İttifakın caydırıcılık mimarisinin ana unsuru hâline getirmiştir. ABD güvenlik şemsiyesi, Batı Avrupa'nın savunulmasında belirleyici olmuş, buna karşılık Avrupa müttefikleri, transatlantik güvenlik düzeninin kurumsallaşması içinde kendi savunma kapasitelerini NATO planlamasıyla uyumlu şekilde geliştirmiştir. Bu yapı, Soğuk Savaş boyunca NATO'nun hiyerarşik fakat işlevsel bir güvenlik düzeni üretmesini sağlamıştır.

Soğuk Savaş süresince caydırıcılık anlayışı, konvansiyonel savunma ile nükleer caydırıcılığın birlikte işletilmesine dayanmıştır. Sovyetler Birliği'nin Avrupa'daki konvansiyonel üstünlüğü karşısında NATO, nükleer caydırıcılığı stratejik denge unsuru olarak kullanmıştır. Böylece İttifakın savunma mimarisi, cephe hattındaki kuvvet konuşlanmasının yanında nükleer misilleme ihtimalinin yarattığı stratejik caydırıcılığa dayanmıştır.⁶ Bu durum, NATO'nun savaşın kazanılmasından önce savaşın önlenmesi veya saldırının maliyetinin kabul edilemez hâle getirilmesine dayanan güvenlik mantığını da açık biçimde ortaya koymaktadır.

Söz konusu dönemde güvenlik, büyük ölçüde devlet merkezli ve askerî nitelikli bir olgu olarak ele alınmıştır. Tehditler; ağırlıklı olarak tanklar, füzeler, uçaklar, askerî yığınaklar ve ideolojik nüfuz üzerinden okunmuştur. Dolayısıyla NATO'nun klasik anlamda stratejik dünyası, bugünkü çok alanlı güvenlik ortamına kıyasla daha sınırlı, daha hiyerarşik ve daha askerî bir nitelik taşımaktadır.

“NATO 1.0”, yalnızca askerî bir savunma düzeni olarak değerlendirilmemelidir. İttifak; aynı zamanda Batı dünyasının siyasi bütünlüğünü, ortak değerler etrafındaki kurumsal dayanışmasını ve transatlantik bağın sürekliliğini temsil etmiştir. Bu yönüyle NATO; kendini Soğuk Savaş boyunca Sovyet tehdidine karşı kurulan bir askerî yapıdan ziyade transatlantik ittifakın güvenlik, istikrar ve siyasi bütünleşme zeminini güçlendiren bir kurumsal çerçeve olarak konumlandırmaktadır.⁷

İnfoğrafik 3: NATO 1.0 - Soğuk Savaş, Kolektif Savunma ve Caydırıcılık

NATO'nun bu dönemdeki askerî başarısı da tehdidin belirginliği ile İttifak içi önceliklerin görece uyumlu olması arasındaki ilişkiden kaynaklanmıştır. Müttefikler arasında zaman zaman görüş ayrılıkları yaşansa da Sovyet tehdidinin merkezî niteliği, İttifakın stratejik odağını netleştirmiştir. Tehdit algısındaki bu açıklık; savunma planlamasını, kuvvet konuşlanmasını, komuta-kontrol yapısını ve siyasi karar alma süreçlerini daha tutarlı hâle getirmiştir. Bu nedenle Soğuk Savaş, NATO açısından ortak tehdidin ittifak uyumunu güçlendirdiği bir dönem olarak okunabilir.

Netice itibarıyla bu dönemde NATO; belirgin bir düşmana, net bir savunma coğrafyasına, ABD liderliğinde şekillenen transatlantik güvenlik şemsiyesine ve kolektif savunma ilkesine dayanan klasik ittifak modeliyle askerî açıdan başarılı olmuştur. Bu modelin merkezinde caydırıcılık, toprak savunması ve siyasi dayanışma yer almaktadır. Ancak bu model, Soğuk Savaş sonrası dönemde tehdidin niteliğinin değişmesiyle birlikte dönüşmek zorunda kalmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte NATO'nun neye karşı kurulduğu ve ne için varlığını sürdüreceği sorusu gündeme gelmiştir. Bu soru, NATO 2.0 döneminin temel tartışma zeminini de oluşturmuştur.

NATO 2.0: Soğuk Savaş Sonrası Kriz Yönetimi ve Özel Operasyonlar

Soğuk Savaş'ın sona ermesi; NATO açısından İttifakın varlık gerekçesinin, stratejik önceliklerinin ve politika araçlarının yeniden tartışılmasına yol açmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte İttifakın merkezinde konumlanan belirgin ve hayati tehdit ortadan kalkmış; transatlantik güvenlik daha dağınık, daha bölgesel ve daha belirsiz kriz alanları üzerinden şekillenmeye başlamıştır. Bu durum, NATO'nun kolektif savunma ittifakı olarak kalıp kalamayacağı veya yeni güvenlik ortamına uygun biçimde görev alanını genişletip genişletmeyeceği sorusunu gündeme taşımıştır.

NATO 2.0 bu soruya verilen kurumsal ve stratejik cevabı ifade etmektedir. Bu dönemde İttifak, kolektif savunma ilkesini korumakla birlikte faaliyet alanını; kriz yönetimi, istikrar operasyonları, barışı destekleme misyonları, genişleme süreçleri ve terörizmle mücadele başlıkları üzerinden genişletmiştir. Dolayısıyla NATO 2.0, belirgin bir düşmana karşı belirli bir coğrafyanın savunulmasından ziyade Avrupa-Atlantik güvenliğini tehdit edebilecek krizlerin yönetilmesi ile istikrarsızlıkların çevrenmesi üzerine kurulu daha esnek ve işlevsel bir ittifak modelini temsil etmektedir.⁹

11 Eylül 2001 saldırıları ise NATO 2.0 döneminin en büyük kırılma noktası olmuştur. İttifak tarihinde ilk kez Vaşington Anlaşması'nın 5. maddesinin işletilmesi, NATO'nun kolektif savunma ilkesinin yalnızca devletler arası konvansiyonel saldırılarla sınırlı olmadığını göstermiştir.⁹ Ancak bu süreç, aynı zamanda NATO'nun tehdit algısının terörizm, devlet dışı silahlı aktörler, sınır aşan güvenlik riskleri ve uzak coğrafyalardaki istikrarsızlıklarla ilişkilendirildiği yeni bir dönemi başlatmıştır. 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında ABD'nin çağrısıyla 5. maddeye dayanarak yapılan Afganistan operasyonu, bu dönüşümün en somut örneği olmuştur. NATO, Avrupa-Atlantik alanının ötesinde uzun süreli ve çok boyutlu bir güvenlik misyonu üstlenmiştir.

İnfoğrafik 4: NATO 2.0 - Soğuk Savaş Sonrası: Kriz Yönetimi ve Operasyonlar

Afganistan tecrübesi, NATO'nun kriz yönetimi kapasitesini genişletirken aynı zamanda NATO 2.0 modelinin sınırlarını da görünür hâle getirmiştir. **İttifak; askerî operasyon, kapasite geliştirme, eğitim, devlet inşası ve istikrar sağlama gibi çok farklı görevleri aynı anda yürütmeye çalışmıştır.** Ancak bu süreç, askerî başarı ile siyasi hedefler arasındaki uyumsuzluk, müttefikler arasındaki angajman farklılıkları, ulusal kısıtlamalar, kamuoyu baskısı ve uzun süreli operasyonların stratejik maliyeti gibi sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu yönüyle Afganistan, NATO 2.0'in hem en kapsamlı uygulama alanı hem de en önemli sınavlarından biri olmuştur.¹⁰

Libya'ya yönelik Birleşik Koruyucu Harekâtı da (Operation Unified Protector; 23 Mart-31 Ekim 2011) NATO 2.0 döneminin karakteristik özelliklerini ortaya koymuştur. Operasyon; İttifakın, hava gücü ve komuta-kontrol kapasitesi bakımından önemli bir kabiliyete sahip olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte Libya sonrası ortaya çıkan siyasi istikrarsızlık, devlet kapasitesinin çökmesi, milis yapılarının güçlenmesi ve bölgesel güvenlik boşluklarının derinleşmesi; askerî müdahalenin siyasi sonuç üretme kapasitesinin sınırlı olduğunu ortaya koymuştur. Bu tecrübe, NATO'nun krizlere müdahale edebilme kabiliyeti ile kriz sonrası şekillendirme kapasitesi arasında her zaman doğrudan bir uyum bulunmadığını göstermiştir. Libya operasyonu sonrasında kalıcı istikrarı sağlama konusunda yaşanan aksaklıklar, NATO'nun başta Suriye olmak üzere yeni inisiyatifler almasının da önüne geçmiştir.

NATO 2.0 döneminin bir diğer önemli boyutu, genişleme ve ortaklık politikalarıdır. Soğuk Savaş sonrasında Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin NATO'ya katılımı, İttifakın coğrafi ve siyasi etki alanını genişletmiştir. Genişleme süreci, bir taraftan Avrupa güvenlik mimarisinin kurumsal olarak tahkim edilmesine katkı sunarken diğer taraftan Rusya ile NATO arasındaki ilişkilerde giderek derinleşen gerilimlerin de zeminlerinden birini oluşturmuştur. Ortaklık politikaları ise NATO'nun, üyeleriyle sınırlı olmayan, daha geniş bir güvenlik ağı kurma arayışını yansıtmıştır.

NATO 2.0 döneminde ortaya çıkan bu genişleme ve işlevsel çeşitlenme, İttifakın stratejik odağını zaman zaman belirsizleştirmiştir.¹¹ **Soğuk Savaş Dönemi'ndeki gibi tek ve merkezî bir tehdit algısının bulunmaması, müttefikler arasında öncelik farklılıklarını artırmıştır.** Bazı müttefikler için doğudan gelen Rusya tehdidi öncelikli olmaya devam ederken bazıları için terörizm, düzensiz göç, Orta Doğu ve Kuzey Afrika kaynaklı istikrarsızlıklar daha acil güvenlik meseleleri hâline gelmiştir. Bu durum, NATO'nun aynı anda hem kolektif savunma ittifakı hem kriz yönetimi örgütü hem de ortaklıklar üzerinden güvenlik üreten esnek bir yapı olma iddiasını¹² zorlaştırmıştır. Sonuç olarak NATO 2.0, İttifakın Soğuk Savaş sonrası güvenlik ortamına uyum sağlama çabasının ürünüdür. Bu dönem; NATO'nun görev alanını genişletmiş, operasyonel tecrübesini artırmış ve kriz yönetimi kapasitesini güçlendirmiştir. Ancak aynı zamanda stratejik odak dağılması, operasyonel maliyetlerin artması, müttefikler arası öncelik farklılıkları ve askerî müdahalelerin siyasi sonuç üretme kapasitesine ilişkin soru işaretleri de bu dönemin temel sınırlarını oluşturmuştur. Ayrıca NATO'nun bu dönemin sınamalarına istenen düzeyde karşılık üretmediği de tartışma konusu hâline gelmiştir. Türkiye gibi bazı müttefiklerin güvenlik önceliklerinin karşılanamaması hatta diğer müttefikler tarafından dolaylı şekillerde hedef alınmaları, bu aktörlerin stratejik özerkliklerini genişletme ve güçlendirme fikrini ön plana çıkarmıştır.

Diğer taraftan Rusya-Ukrayna Savaşı'nın, yüksek yoğunluklu konvansiyonel savaşı Avrupa gündemine geri getirmesi ve Avrupa güvenlik mimarisinde değişim tartışmalarını tetiklemesi, kriz yönetimi merkezli güvenlik anlayışını yeni bir dönüşüm baskısıyla karşı karşıya bırakmıştır. Ancak savaş, her ne kadar NATO'nun kolektif savunma ve caydırıcılık gündemine dönüşünü hızlandırmış olsa da İttifakın güvenlik mimarisi ile tehdit algısında uzlaşma ve bütünlüğü sağlamakta yeterli olmamıştır. Zira NATO'nun ve müttefiklerin karşı karşıya olduğu tehditler, tek bir coğrafi cepheye veya tek bir askerî aktöre indirgenemeyecek ölçüde çeşitlenmiştir. Doğudan gelen konvansiyonel tehditler, güneyden kaynaklanan asimetrik riskler, hibrit saldırılar, terörizm ve düzensiz göç, ABD'nin Asya-Pasifik öncelikleri ve Çin'in uluslararası güç rekabetinde öne çıkması; aynı güvenlik mimarisinin farklı boyutlarını oluşturmaktadır. Bu nedenle NATO'nun yeni dönemde güvenliği bütüncül bir stratejik çerçevede ele alması zorunlu hâle gelmiştir.

NATO, tam da bu noktada 360 derece güvenlik yaklaşımıyla bu ihtiyacı karşılamayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşım; NATO'nun güvenlik tehditlerini yalnızca belirli bir coğrafi eksene indirgemedi, farklı yönlerden ve farklı araçlarla ortaya çıkabilecek riskleri aynı stratejik bütünlük içinde değerlendirme-sini öngörmektedir. **Başka bir ifadeyle 360 derece yaklaşımı; NATO'nun yalnızca konvansiyonel tehditlere veya belli bir cepheye odaklanan bir savunma örgütü olmaktan çıkarak güneyden gelen istikrarsızlıklar, terörizm, düzensiz göç, savaşlar, enerji güvenliği sorunları ve hibrit tehditler gibi çok boyutlu meydan okumaları da dikkate alan kapsamlı bir güvenlik platformu olarak hareket etmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.** Ancak tüm bu çabalar, dönüşen uluslararası güvenlik paradigmasına uyum tartışmalarını sonlandırmamıştır.

NATO 3.0: Uyum ve Külfet Paylaşımı Tartışmaları

NATO 3.0 tartışmasının merkezinde, ilk olarak İttifak içindeki transatlantik iş bölümünün yeniden tanımlanması yer almaktadır. Soğuk Savaş Dönemi'nde Avrupa güvenliğinin ana yükünü; ABD'nin askerî kapasitesi, nükleer caydırıcılığı ve ileri konuşlandırılmış kuvvetleri taşıyordu. Soğuk Savaş sonrasında ise birçok Avrupa ülkesi; savunma harcamalarını azaltmış, yüksek yoğunluklu savaş hazırlığını ikinci plana itmiş ve güvenliğini büyük ölçüde ABD'nin stratejik varlığına dayalı bir mimari içinde sürdürmüştür. Ancak Rusya-Ukrayna Savaşı, Çin'in yükselişi, ABD'nin Asya-Pasifik'e odaklanan stratejik öncelikleri ve savunma sanayisi üretim kapasitesindeki açıklar; bu modelin sürdürülebilirliğini tartışmalı hâle getirmiştir.

NATO içinde uzun yıllardır devam eden "külfet paylaşımı" tartışması, bahsi geçen nedenlerden dolayı bugün daha derin bir anlam kazanmıştır. Geleneksel anlamda külfet paylaşımı; müttefiklerin savunma harcamalarına daha fazla kaynak ayırması, NATO operasyonlarına daha adil katkı sunması ve ABD'nin taşıdığı maliyetin bir bölümünü üstlenmesi anlamına gelmekteydi. Bu çerçevede tartışma çoğu zaman savunma bütçelerinin gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH) içindeki payı üzerinden yürütülmüştür. Ancak mevcut güvenlik ortamında söz konusu meseleyi ne kadar harcama yapıldığıyla sınırlamak sorunlu bir yaklaşım olacaktır. **Asıl mesele; hangi müttefikin hangi tehdide karşı hangi kabiliyeti üreteceği, bu kabiliyeti ne ölçüde sürdürülebilir kılacağı ve kriz anında hangi sorumluluğu üstleneceğidir.**

Söz konusu bağlamda “kölfe paylaşımı”ndan “kölfe kaydırma”ya doğru daha yapısal bir tartışma ortaya çıkmaktadır.¹³ Kölfe paylaşımı, mevcut güvenlik yükünün maliyet ve katkı bakımından daha dengeli dağıtılmasını ifade ederken kölfe kaydırma, Avrupa güvenliğinin konvansiyonel savunma sorumluluğunun daha büyük ölçüde Avrupalı müttefiklere devredilmesi anlamına gelmektedir. Bu yeni yaklaşımda ABD’nin NATO’dan bütünüyle çekilmesi değil rolünün yeniden tanımlanması söz konusudur. **ABD’nin nükleer caydırıcılık, stratejik istihbarat, yüksek teknoloji, uzay ve küresel güç projeksiyonu alanlarındaki rolünü koruması; buna karşılık Avrupa’nın kara, hava, deniz, mühimmat, lojistik ve bölgesel savunma sorumluluklarında daha fazla yük üstlenmesi beklenmektedir.**

Bahsi geçen eğilimin arkasında ABD’nin küresel stratejik önceliklerindeki değişim bulunmaktadır. ABD açısından Çin, uzun vadeli ana rakip olarak giderek daha merkezî bir konuma yerleşmektedir. Asya-Pasifik’teki askerî, teknolojik ve ekonomik rekabet; ABD’nin Avrupa güvenliğine ayırdığı kaynakların geleceğini doğrudan etkilemektedir. Bu durum, Avrupa’nın güvenliğinin tamamen ABD tarafından garanti edildiği klasik modelin giderek daha fazla sorgulanmasına yol açmaktadır. ABD karar alıcıları açısından Avrupa’nın ekonomik kapasitesi, teknolojik birikimi ve kurumsal yapısı, kendi güvenliğini daha fazla üstlenmesini mümkün kılacak seviyededir. Dolayısıyla **ABD perspektifinde mesele, Avrupa’nın NATO’ya daha fazla katkı sunmasının ötesinde, Avrupa’nın kendi güvenliğini daha fazla üretmesi gerekliliğidir.**¹⁴

NATO 3.0 tartışmalarında söz konusu meselenin bağlamı da kritiktir. Zira alternatif görüşlerin aksine NATO ortadan kalkmamakta ancak İttifak içindeki rol dağılımı değişmektedir. **ABD, İttifakın stratejik omurgasında kalmaya devam ederken Avrupa’nın konvansiyonel savunma yükünü daha fazla üstlenmesi beklenmektedir. Bu yönüyle NATO 3.0, NATO 2.0’in kriz yönetimi ve alan dışı operasyonlar merkezli modelinden uzaklaşmakta, aynı zamanda NATO 1.0’in kolektif savunma ruhuna belli oranda bir dönüşü temsil etmektedir.**¹⁵ Ancak bu dönüş, Soğuk Savaş Dönemi’ndeki hiyerarşik ve ABD merkezli bağımlılık modelinin aynen yeniden kurulması anlamına gelmemektedir. Aksine daha fazla millî kapasite, daha fazla bölgesel sorumluluk ve daha fazla savunma üretimi gerektiren yeni bir ortaklık anlayışı ortaya çıkmaktadır. Bu da stratejik özerkliğin önemini artırmaktadır.

Bu yeni yaklaşımın temel ilkesi “bağımlılık yerine ortaklık” olarak özetlenebilir.¹⁶ Avrupa’nın ABD güvenlik şemsiyesine aşırı bağımlı olduğu bir model, Vaşington açısından giderek daha maliyetli ve stratejik olarak daha sınırlayıcı görülmektedir. Buna karşılık Avrupa’nın savunma kapasitesini artırması, NATO’nun toplam caydırıcılığını güçlendirebilir. Ancak bunun gerçekleşebilmesi için savunma harcamalarının artması tek başına yeterli değildir. Avrupa müttefiklerinin; bu kaynakları gerçek kabiliyete dönüştürmesi, savunma sanayisi üretim hatlarını genişletmesi, mühimmat stoklarını sürdürülebilir hâle getirmesi, hava ve füze savunmasını güçlendirmesi, askerî hareketlilik ile lojistik altyapılarını tahkim etmesi gerekmektedir.

İnfoğrafik 5: NATO 3.0 - Uyum ve Külfet Paylaşımı

Avrupa açısından NATO 3.0 tartışması hem bir zorunluluk hem de bir kaygı alanıdır. Rusya-Ukrayna Savaşı sonrasında Almanya, Polonya, Baltık ülkeleri ve diğer birçok müttefik savunma harcamalarını artırmıştır. Ayrıca Avrupa; savunma sanayisi, mühimmat üretimi, hava savunması ve askerî hareketlilik konularında yeni adımlar atmaya başlamıştır. Ancak kapasite açıkları devam etmektedir. Avrupa savunma sanayisi çok parçalı bir yapıya sahiptir. Üstelik üretim hatları, uzun süreli yüksek yoğunluklu savaşın ihtiyaçlarına göre yeterince ölçeklenmemiştir. Mühimmat üretimi talebi karşılamakta zorlanmakta; stratejik ulaştırma, hava savunması, komuta-kontrol ve istihbarat alanlarında ABD'ye bağımlılık sürmektedir.¹⁷

NATO 3.0'ın en önemli sınamalarından biri, külfet kaydırma sürecinin yönetilebilir bir hız ve gerçekçi bir kapasite planlamasıyla gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğidir. ABD'nin Avrupa'daki askerî katkısını azaltması, Avrupa'nın savunma kapasitesindeki artışla eş zamanlı ve planlı biçimde yürütülmezse caydırıcılık boşluğu üretebilir. Bu durum; özellikle Polonya, Romanya ve Baltık ülkeleri gibi doğu kanadındaki müttefiklerde güvenlik kaygılarını artırmaktadır. Avrupa'nın daha fazla sorumluluk üstlenmesi kaçınılmaz görünse de bu sorumluluğun gerçek askerî kabiliyete dönüşmesi; zaman, kaynak, siyasi irade ve savunma sanayisi koordinasyonu gerektirmektedir.

Diğer taraftan NATO 3.0 tartışması, ABD-Avrupa ilişkileriyle de sınırlı değildir. Bu tartışma; bütün müttefiklerin stratejik özerklik arayışlarını, ulusal savunma kapasitelerini ve bölgesel güvenlik önceliklerini de yeniden anlamlandırmaktadır. NATO 3.0 tartışmalarının, ABD'nin külfet azaltması ve Avrupa'nın daha fazla harcama yapması şeklinde dar bir bütçe tartışmasına indirgenmesi durumunda, İttifakın

kendi içindeki uyum sorunları derinleşecektir. Ancak NATO 3.0, müttefiklerin kendi kapasitelerini geliştirerek İttifakın toplam caydırıcılığına katkı sunması şeklinde kurgulanırsa bu dönüşüm, NATO açısından önemli bir adaptasyon fırsatına dönüşebilir.

Bu bağlamda stratejik özerklik kavramı, NATO 3.0 tartışmasının merkezine yerleşmektedir. Müttefiklerin; savunma sanayisi, teknoloji, enerji, siber güvenlik, kritik altyapı ve bölgesel kriz yönetimi alanlarında kendi kapasitelerini artırmaları, NATO bütünlüğüne aykırı olmak zorunda değildir. Aksine bu kapasiteler, ortak planlama ve birlikte çalışabilirlik ilkeleriyle uyumlu hâle getirildiğinde İttifakın dayanıklılığını güçlendirebilir. **Bu nedenle NATO 3.0'ın başarısı, stratejik özerklik ile İttifak bağlılığını birbirine karşıt iki eğilim olarak görmek yerine doğru yönetildiğinde birbirini tamamlayan iki unsur olarak ele almasına bağlıdır.**

NATO 3.0 kavramı, güvenlik üretiminin niteliğinde yaşanan daha kapsamlı bir dönüşümü de ifade etmektedir. NATO'nun yeni dönemde karşı karşıya olduğu tehditlerin çok parçalı, hibrit, teknolojik, ekonomik ve bilişsel boyutlar kazanması; İttifakın savunma anlayışını da çok katmanlı bir mimariye dönüştürmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda NATO 3.0'ın odağında yer alan bir diğer husus da çok alanlı savunma anlayışıdır. Kara, hava ve deniz alanları hâlâ askerî gücün ana unsurları olmaya devam etmektedir. Ancak siber alan, uzay, elektromanyetik spektrum ve bilişsel alan, artık modern güvenlik mimarisinin ayrılmaz parçaları hâline gelmiştir. Zira bir müttefikin sınırları askerî olarak ihlal edilmeden de siber altyapısı hedef alınabilir, enerji şebekesi felç edilebilir, uydu bağlantıları kesintiye uğratabilir, kamuoyu manipüle edilebilir veya karar alma mekanizmaları dezenformasyon kampanyalarıyla baskı altına alınabilir. Hibrit tehditlerin son dönemde belirgin biçimde artması, bu eğilimi tesadüfi bir gelişme olmaktan çıkarmaktadır. NATO 3.0'ın inşa etmesi gereken güvenlik mimarisinin odak noktalarından biri de doğrudan bu tehditler olmalıdır. Zira siber saldırılar, dezenformasyon ve kritik altyapı sabotajları artık istisnai saldırılar olmaktan çıkarak güvenlik ortamının süregelen bir bileşeni hâline gelmiştir. **Dolayısıyla NATO 3.0'ın temel bileşenleri, klasik savunma mantığını aşan fakat onu dışlamayan bütüncül bir güvenlik mimarisine işaret etmektedir.** Kolektif savunma ve caydırıcılık, İttifakın merkezinde kalmaya devam edecektir. **Ancak bu kavramların içeriği; savunma sanayisi üretiminden siber güvenliğe, hava ve füze savunmasından kritik altyapıya, yapay zekâdan bilişsel güvenliğe, lojistik dayanıklılıktan toplumsal direnç kapasitesine kadar genişlemiştir.** NATO'nun yeni dönemdeki başarısı, bu alanları birbirinden ayrı teknik başlıklar olarak değerlendirmek yerine aynı stratejik mimarinin bütünlüğüne bağlı olacaktır.

NATO 3.0'ın çözmesi gereken bir diğer mesele ise farklı tehdit algılarına, coğrafi önceliklere, askerî kapasitelere ve stratejik beklentilere sahip müttefiklerin aynı güvenlik mimarisi içinde nasıl uyumlu hâle getirileceğidir. Bu nedenle NATO 3.0, teknik ve askerî olduğu kadar siyasi ve stratejik bir uyum sınavıdır. Nitekim yukarıda da bahsedildiği üzere müttefiklerin karşı karşıya olduğu tehditler hem coğrafi hem de işlevsel olarak çeşitlenmiştir. Bir müttefik için Rusya kaynaklı konvansiyonel saldırı ihtimali en öncelikli meseleyken başka bir müttefik için terörizm, düzensiz göç, enerji güvenliği veya güneyden gelen istikrarsızlıklar daha acil güvenlik sorunları olarak öne çıkabilmektedir.

Daha detaylı ifade etmek gerekirse doğu kanadındaki müttefikler açısından Rusya, doğrudan ve varoluşsal bir tehdit olarak görülmektedir. Polonya, Baltık ülkeleri, Romanya ve diğer doğu kanadı ülkeleri; Ukrayna savaşı sonrasında NATO'nun askerî varlığını, hava savunma kapasitesini, bölgesel savunma planlarını ve yüksek hazırlık seviyesindeki kuvvetlerini artırmasını öncelikli görmektedir. Bu ülkeler açısından caydırıcılığın inandırıcılığı; somut askerî konuşlanma, hızlı takviye kabiliyeti, mühimmat stokları ve ABD'nin Avrupa güvenliğine bağlılığıyla yakından ilişkilidir.

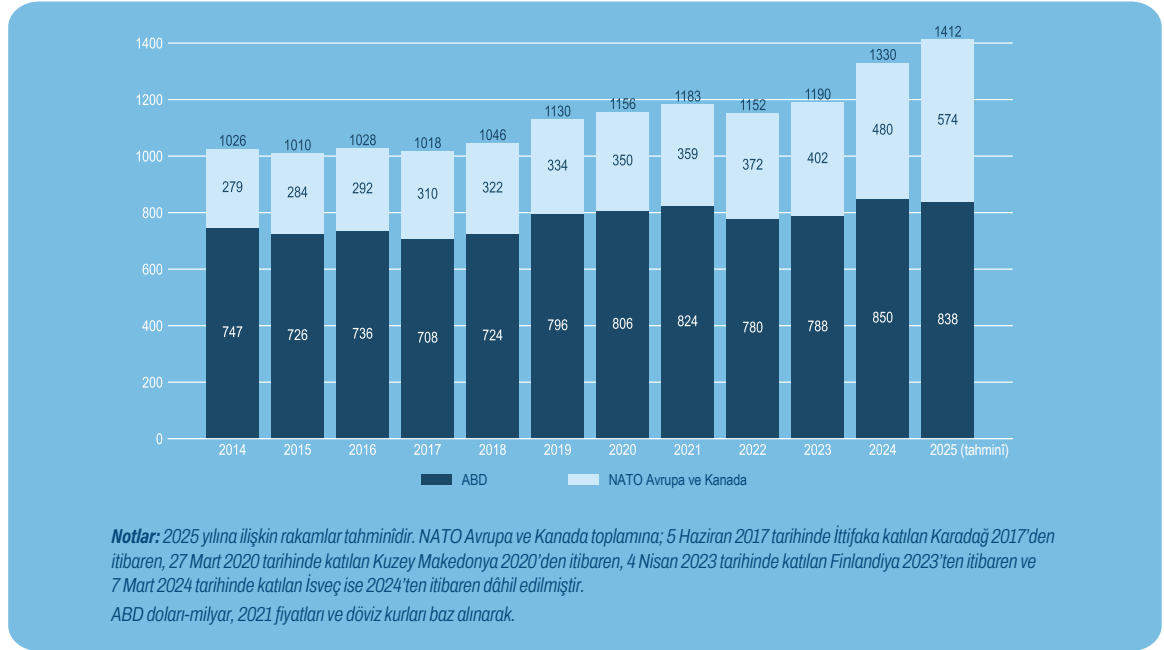
Güney kanadındaki müttefikler için güvenlik gündemi daha farklı bir nitelik taşımaktadır. Türkiye, İtalya, İspanya ve Akdeniz havzasındaki diğer müttefikler açısından Orta Doğu, Kuzey Afrika, Sahel, Doğu Akdeniz, terörizm, düzensiz göç, deniz güvenliği, enerji arzı ve toplumsal kırılmalıklar gibi başlıklar doğrudan güvenlik meselesidir. Bu tehditler; çoğu zaman klasik askerî saldırı biçiminde ortaya çıkmamakta ancak müttefik toplumların iç güvenliğini, ekonomik istikrarını, sınır yönetimini ve siyasal dayanıklılığını doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla NATO'nun yalnızca doğu kanadına odaklanması, güney kanadındaki müttefiklerin güvenlik beklentilerinin yeterince karşılanmadığı algısını güçlendirmektedir.

ABD'nin stratejik önceliklerindeki değişim de NATO 3.0'ın uyum sınavasını derinleştirmektedir. Vaşington'un Çin'i uzun vadeli ana rakip olarak konumlandırması ve Asya-Pasifik'e daha fazla odaklanması, Avrupa güvenliğinde sorumluluk paylaşımının yeniden tanımlanmasını zorunlu hâle getirmektedir. Avrupa içindeki farklılıklar da bu tabloyu karmaşıktırmaktadır. Polonya ve Baltık ülkeleri savunma harcamalarını hızla artırmakta ve Rusya tehdidine karşı daha sert bir caydırıcılık çizgisi savunmaktadır. Almanya, Ukrayna savaşı sonrasında savunma politikasında önemli bir dönüşüm başlatmış olsa da üretim kapasitesi, askerî hazırlık ve siyasi karar alma süreçleri bakımından hâlâ yapısal sınamalarla karşı karşıyadır. Fransa, Avrupa stratejik özerkliğini savunmakta, Birleşik Krallık ise transatlantik bağın güçlendirilmesiyle küresel güvenlik rolünü birlikte yürütmeye çalışmaktadır. Bu farklılıklar, NATO içinde tek tip bir Avrupa savunma anlayışının oluşmasını da zorlaştırmaktadır.

İttifak içi güven meselesi de yeni dönemin temel başlıklarından biridir. Afganistan'dan çekilme süreci, Libya sonrasında ortaya çıkan siyasi boşluk, Ukrayna'ya destek konusunda yaşanan farklılıklar, savunma sanayisi kısıtlamaları, yaptırım uygulamaları ve bazı müttefiklerin birbirlerinin güvenlik kaygılarını yeterince dikkate almaması; NATO içinde güvenin otomatik olarak var olan bir unsur olmadığını göstermiştir. NATO'nun caydırıcılığı, müttefiklerin kriz anında birbirlerinin güvenlik kaygılarını ne ölçüde ciddiye aldığına da bağlıdır.

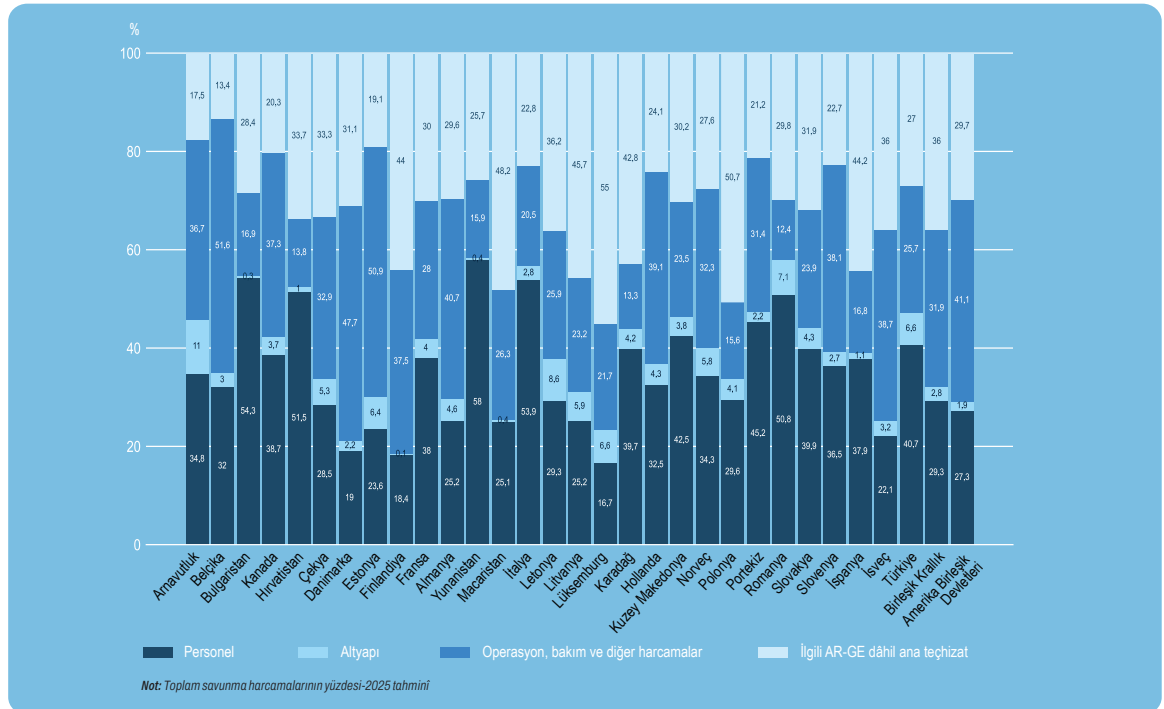
Stratejik özerklik tartışması NATO 3.0 açısından çift yönlü bir nitelik taşımaktadır. Müttefiklerin; kendi savunma sanayisi kapasitelerini geliştirmesi, teknoloji bağımlılıklarını azaltması ve bölgesel krizlere daha hızlı cevap verebilmesi, İttifakın toplam dayanıklılığını artırabilir. Ancak bu özerklik arayışları; ortak planlama, birlikte çalışabilirlik ve siyasi uyumla desteklenmedikleri takdirde İttifak içi ayrışmaları derinleştirebilir.¹⁸ Dolayısıyla NATO açısından mesele, stratejik özerklik arayışlarını ortak güvenlik mimarisıyla uyumlu hâle getirmektir.

Grafik 1: NATO Savunma Harcamaları (2014-2025)

Kaynak: NATO Secretary General's Annual Report 2025.

Grafik 2: NATO Savunma Harcamalarının Ana Kategorileri (%)

Kaynak: NATO Secretary General's Annual Report 2025.

NATO 3.0'ın ana sorusu şudur: İttifak; müttefiklerin farklı önceliklerini ayrışma nedeni hâline getirmeden ortak caydırıcılığa, ortak dayanıklılığa ve ortak kabiliyet üretimine dönüştürebilecek midir? Bu soruya verilecek cevap, NATO'nun yeni dönemdeki stratejik etkinliğini belirleyecektir. Çünkü yeni güvenlik ortamında ittifakların gücü; üye sayısı, toplam bütçesi veya askerî platform çeşitliliğiyle sınırlı değildir. İttifak açısından yeni dönemde asıl güç, farklı tehditleri aynı stratejik bütünlük içinde okuyabilme, krizlere hızlı uyum sağlayabilme, müttefikler arasında güven üretebilme ve ortak hedefler doğrultusunda sürdürülebilir kapasite geliştirebilme yeteneğinde yatmaktadır.

Sonuç olarak NATO 3.0, İttifakın kolektif savunma misyonunu yeniden merkezîleştirdiği ancak bu misyonu çok daha geniş bir güvenlik mimarisi içinde yeniden tanımlamak zorunda kaldığı bir dönemi ifade etmektedir. **Bu yeni dönemin başarısı; doğu ve güney kanatları arasındaki öncelik farklılıklarının dengelenmesine, ABD-Avrupa iş bölümünün yönetilmesine, savunma harcamalarının gerçek kapasiteye dönüştürülmesine, stratejik özerklik arayışlarının İttifak bütünlüğüyle uyumlu hâle getirilmesine ve müttefikler arası güvenin güçlendirilmesine bağlıdır.** Türkiye'nin rolü de tam bu noktada önem kazanmaktadır. Zira Türkiye hem doğu ve güney kanatlarının güvenlik gündemlerini aynı anda okuyabilen hem de güvenilir müttefiklik ile stratejik özerkliği birlikte yürütebilen bir aktör olarak NATO 3.0 tartışmasının merkezinde yer almaktadır.

BÖLÜM 2

NATO 3.0'A DOĞRU TÜRKİYE'NİN STRATEJİK ROLÜ

Güvenilir Müttefiklikten Stratejik Katma Değere

Türkiye'nin NATO içindeki rolü; sadece tarihsel bağlar, askerî katkı veya coğrafi konum üzerinden açıklanamayacak ölçüde çok katmanlı bir nitelik kazanmıştır. 1952'den bu yana İttifakın kolektif savunma mimarisinin parçası olan Türkiye, Soğuk Savaş Dönemi'nde NATO'nun hem güney hem de doğu kanadının güvenliği açısından kritik bir işlev üstlenmiştir. Soğuk Savaş sonrasında ise Balkanlar'dan Türkistan ve Afganistan'a, Karadeniz'den Akdeniz'e, Orta Doğu'dan Afrika'ya uzanan geniş bir coğrafyada İttifakın kriz yönetimi, caydırıcılık, iş birliği ve istikrar üretme kapasitesine katkı sunmuştur. NATO 3.0 tartışmaları bağlamında Türkiye'nin önemi, geçmişten gelen güvenilir müttefiklik rolüyle sınırlı değildir. **Yeni dönemde Türkiye, NATO'nun ihtiyaç duyduğu stratejik katma değeri üreten aktörlerden biri olarak öne çıkmaktadır.**

Güvenilir müttefiklik; NATO açısından öncelikle İttifak taahhütlerine bağlılık, ortak savunma anlayışına katkı, operasyonel sorumluluk üstlenme ve kriz anlarında dayanışma gösterme kapasitesi anlamına gelmektedir. Türkiye; bu çerçevede uzun yıllardır NATO'nun caydırıcılığına, komuta yapısına, operasyonlarına ve bölgesel güvenlik gündemine somut katkılar sunmaktadır. NATO'nun ikinci büyük kara ordusuna sahip olması, harekât ve misyonlara yaptığı katkılar, NATO Kara Komutanlığına ev sahipliği yapması, yüksek hazırlık seviyeli kuvvet yapılarındaki rolü ve İttifakın deniz, hava ve füze savunması mimarisi içindeki konumu; Türkiye'nin güvenilir müttefiklik kapasitesini kurumsal ve askerî düzeyde görünür kılmaktadır.

NATO 3.0 döneminde güvenilir müttefiklik kavramının içeriği genişlemektedir. Yeni güvenlik ortamında bir müttefikin değeri, yalnızca mevcut NATO kararlarına katılımıyla veya belirli operasyonlara asker göndermesiyle ölçülmemektedir. Asıl mesele, söz konusu müttefikin kendi güvenliğini ne ölçüde üretebildiği, bölgesel krizleri ne ölçüde yönetebildiği, savunma sanayisi kapasitesini nasıl geliştirdiği, hibrit tehditlere karşı nasıl dayanıklılık oluşturduğu ve bütün bu yetenekleri İttifakın toplam caydırıcılığına nasıl bağladığıdır. Bu nedenle NATO 3.0 döneminde "güvenilir müttefik" profili, aynı zamanda "kapasite üreten müttefik" profiline dönüşmektedir.

İnfoğrafik 6: NATO 3.0 ve Türkiye

NATO 3.0 ve TÜRKİYE

TANIM

ABD, İttifakın stratejik omurgasında kalmaya devam ederken Avrupa'nın konvansiyonel savunma yükünü daha fazla üstlenmesi

"Bağımlılık yerine ortaklık"

OLASI ÇÖZÜMLER

- Doğu ve güney kanatları arasındaki öncelik farklılıklarının dengelenmesi
- ABD-Avrupa iş bölümünün yönetilmesi
- Savunma harcamalarının gerçek kapasiteye dönüştürülmesi
- Stratejik özerklik arayışlarının İttifak bütünlüğüyle uyumlu hâle getirilmesi
- Müttefikler arası güvenin güçlendirilmesi

ODAK

ABD'nin

- Nükleer caydırıcılık,
- Stratejik istihbarat,
- Yüksek teknoloji,
- Uzay ve küresel güç projeksiyonu alanlarındaki rolünü koruması; buna karşılık

Avrupa'nın

- Kara
- Hava
- Deniz
- Mühimmat
- Lojistik ve bölgesel savunma konularında daha fazla sorumluluk üstlenmesi beklenmektedir.

BAŞLICA ENGELLER

- Parçalı sanayi
- Bürokratik süreçler
- Üye ülkeler arası güven açığı
- Tehdit önceliklerinin farklılaşması
- Külfet paylaşımındaki dengesizlik

TÜRKİYE'NİN ROLÜ

NATO'nun ihtiyaç duyduğu stratejik katma değeri üreten aktörlerden biri

Dengeli stratejik özerklik kabiliyetinde model ülke

Doğu ve güney kanatlarında ortak aktör

İttifak dışı ülkelerle iletişim

TÜRKİYE'NİN ARTILARI

- Savunma sanayisi üretim kapasitesi
- Mühimmat sürdürülebilirliği
- Stratejik sektörlerde teknolojik esneklik
- Hibrit tehditlerle mücadele ve stratejik dayanıklılık başlıklarında özgün kapasite üretimi
- TSK'nin farklı alanlardaki saha tecrübesi

TÜRKİYE'NİN MÜTTEFİKLERİNDEN ÖNCELİKLİ BEKLENTİLERİ

- Yapırım sorunlarının çözümü
- AB başta olmak üzere müttefiklerin savunma fonlarına katılım
- Terörizmle mücadelede destek
- İttifakın savunma ve güvenlik taahhütlerini yerine getirmesi

Türkiye'nin stratejik katma değeri tam da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Türkiye, NATO'nun güvenlik üretme kapasitesine doğrudan katkı sunan bir aktördür. Karadeniz güvenliği, güney kanadının istikrarı, terörizmle mücadele, düzensiz göç baskısının yönetimi, Doğu Akdeniz'deki enerji ve deniz güvenliği, Orta Doğu'daki krizler, Kafkasya'daki kırılmalıklar ve savunma sanayisi üretim kapasitesi gibi başlıklarda Türkiye'nin rolü, İttifakın güvenlik gündeminin birçok boyutuyla doğrudan kesişmektedir. Bu durum Türkiye'yi, NATO'nun dayanıklılık ile çok katmanlı ve 360 derece güvenlik yaklaşımı açısından stratejik bir aktör hâline getirmektedir.

Türkiye'nin NATO içindeki rolünü farklılaştıran en önemli unsurlardan biri, doğu ve güney kanatlarının güvenlik gündemlerini aynı anda okuyabilmesi ve bu gündemlere paydaş olabilmesidir. Rusya-Ukrayna Savaşı sonrasında Karadeniz'in artan stratejik önemi, Türkiye'nin doğu kanadı açısından taşıdığı değeri daha görünür hâle getirmiştir. Buna karşılık Suriye, Irak, Doğu Akdeniz, Libya, Körfez ve Orta Doğu kaynaklı güvenlik riskleri, Türkiye'nin güney kanadı açısından vazgeçilmezliğini ortaya koymaktadır. NATO'nun güvenliği doğu ve güney arasında bölünemez hâle geldikçe, Türkiye'nin bu iki güvenlik eksenini birbirine bağlayan konumu daha fazla stratejik anlam kazanmaktadır.

Türkiye'nin İttifaka katkısı askerî kapasitesiyle de sınırlı değildir. Türkiye; son yıllarda savunma sanayisi alanında geliştirdiği kabiliyetlerle NATO'nun üretim, sürdürülebilirlik ve teknolojik adaptasyon gündemine de katkı sunabilecek bir aktör hâline gelmiştir. İnsansız hava araçları, mühimmat, kara ve deniz sistemleri, elektronik harp, radar, komuta-kontrol, siber güvenlik ve yapay zekâ destekli karar mekanizmaları gibi alanlarda gelişen kapasite; Türkiye'nin millî güvenliğini tahkim ederken aynı zamanda İttifakın toplam caydırıcılığını da güçlendirme potansiyeli taşımaktadır. **NATO 3.0 döneminde savunma sanayisi üretim kapasitesi, mühimmat sürdürülebilirliği ve teknolojik esneklik ön plana çıktıkça Türkiye'nin bu alandaki birikimi daha stratejik bir değer kazanmaktadır.**

Türkiye'nin güvenilir müttefiklikten stratejik katma değere uzanan rolü, aynı zamanda stratejik özerklik tartışmasıyla doğrudan ilişkilidir. Türkiye; NATO üyeliğini ve İttifak taahhütlerini sürdürürken kendi savunma kapasitesini artıran, tedarik bağımlılıklarını azaltmaya çalışan, bölgesel krizlerde inisiyatif alan ve güvenliğini başkasının karar takvimine bırakmayan bir yaklaşım geliştirmiştir. Bu yaklaşım zaman zaman bazı müttefiklerle gerilimlere yol açsa da NATO 3.0 bağlamında daha geniş bir eğilimin parçası olarak değerlendirilmelidir. Zira yeni dönemde müttefiklerin kendi kapasitelerini güçlendirmesi, ortak planlama ve birlikte çalışabilirlik ilkeleriyle uyumlu şekilde yönetilirse İttifak bütünlüğünü güçlendirecektir.

Türkiye'nin stratejik özerklik kapasitesi, bahsi geçen nedenlerle daha güçlü ve daha dayanıklı bir müttefiklik biçimi olarak okunmalıdır. Türkiye'nin; kendi savunma sanayisi altyapısını geliştirmesi, terörizmle mücadelede saha tecrübesi kazanması, Karadeniz'de dengeleyici rol üstlenmesi, Orta Doğu'daki krizleri doğrudan yönetme kapasitesi üretmesi ve kritik bölgelerde askerî-diplomatik esneklik göstermesi; NATO'nun yeni dönemde ihtiyaç duyduğu müttefik profilini somutlaştırmaktadır. Bu da güvenlik üreten, kapasite geliştiren ve nihayetinde stratejik çözümler ortaya koyan bir müttefik profilidir.

Türkiye'nin NATO içindeki rolü, güvenilir müttefiklikten stratejik katma değer üreten aktörlüğe doğru evrilmektedir. **Türkiye; İttifakın kolektif savunma ve caydırıcılık mimarisine katkı sunmaya devam ederken aynı zamanda NATO 3.0'ın ihtiyaç duyduğu çok alanlı güvenlik, savunma sanayisi üretimi, bölgesel kriz yönetimi, hibrit tehditlerle mücadele ve stratejik dayanıklılık başlıklarında özgün bir kapasite üretmektedir.** Bu kapasitenin somut göstergeleri NATO verilerinde de açıkça görülmektedir. Türkiye, ABD'nin ardından NATO'nun en büyük ikinci kara ordusuna sahiptir ve savunma harcamalarını GSYH'nin %2'sinin üzerine taşımıştır.¹⁹ Ayrıca savunma bütçesi 2021'de 12,97 milyar dolar iken 2025 tahminine göre 32,6 milyar dolara yükselmiştir.²⁰ Operasyonel katkı boyutunda Türkiye, KFOR Barış Gücü Misyonunun komutasını başarıyla tamamlamıştır. Bu görev, NATO Genel Sekreteri tarafından tüm Kosova halkı için güvenli ortamın korunmasında kritik bir katkı olarak değerlendirilmiştir.²¹ Yapısal entegrasyon açısından ise Türkiye, İzmir'de NATO Kara Kuvvetleri Komutanlığına (LANDCOM) ev sahipliği yapmakta ve savunma bütçesinin %20'sinden fazlasını ekipmana ayırma hedefini 2014'ten bu yana kesintisiz karşılayan 7 müttefikten biri olma özelliğini korumaktadır.²² Bu nedenle Türkiye, NATO'nun yeni güvenlik mimarisinde İttifakın dönüşüm kapasitesini sahada test eden ve güçlendiren merkezî aktörlerden biridir.

Askerî Kapasite ve Operasyonel Tecrübe Katkısı

İlk olarak Rusya-Ukrayna, ardından ABD/İsrail-İran Savaşı'nın ortaya koyduğu yeni savaş ve çatışma gerçekliği hem devletlerin hem de ittifaklar açısından nicelik ve nitelik olarak güçlü askerî kapasiteye duyulan ihtiyacın arttığını göstermiştir. NATO Genel Sekreteri Mark Rutte, Rusya'nın yıllık mühimmat üretim kapasitesinin tüm Batı İttifakınıninkinin 4 katı olduğunu belirtmiş,²³ ABD'nin 2026'daki İran operasyonunda 30 gün içinde 850'den fazla Tomahawk füzesi kullanması (yıllık ortalama tedarikin 9 katı), modern çatışmalarda mühimmat tüketim hızının üretim kapasitesini hızla aşabildiğini somut biçimde göstermiştir.²⁴ Türkiye, bu bağlamda sahip olduğu askerî imkân ve tecrübeyle de İttifakın vazgeçilmez aktörleri arasında yer almaktadır. Türkiye'nin NATO'nun ikinci büyük ordusuna sahip olması, İttifakın kolektif savunma mimarisi açısından başlı başına önemli bir unsurdur.²⁵

Türkiye'nin askerî değerini yalnızca personel sayısı veya kuvvet büyüklüğü ile açıklamak yeterli değildir. Asıl değer; bu kapasitenin farklı coğrafyalarda kullanılabilir, krizlere uyarlanabilir, NATO standartlarıyla çalışabilir ve yüksek hazırlık seviyesinde tutulabilir olmasından kaynaklanmaktadır. NATO 3.0 döneminde; müttefiklerin kâğıt üzerindeki kuvvet büyüklüklerinden ziyade bu kuvvetlerin ne kadar hızlı konuşlandırılabilirdiği, müşterek harekâta ne ölçüde entegre edilebildiği, lojistik olarak nasıl desteklendiği ve uzun süreli krizlerde ne kadar sürdürülebilir olduğu belirleyici hâle gelmektedir.

Türkiye, uzun yıllardır NATO harekât ve misyonlarına aktif katkı sunan ülkelerden biridir. Afganistan, Kosova, Bosna-Hersek ve Irak eğitim misyonu gibi farklı coğrafyalardaki görevler; Türk Silahlı Kuvvetlerine klasik askerî operasyon tecrübesinin yanında kriz yönetimi, barışı destekleme, eğitim-danışmanlık, çok uluslu harekât ve sivil-asker eş güdümü alanlarında önemli bir birikim kazandırmıştır. Bu tecrübe; Türkiye'nin NATO içinde sadece kuvvet sağlayan bir aktör olmadığını, farklı operasyonel ortamları okuyabilen ve sahadaki karmaşık güvenlik dinamiklerine uyum sağlayabilen bir müttefik olduğunu göstermektedir.²⁶

Tablo 1: Türkiye'nin NATO Misyon ve Harekâtlarına Katkıları²⁷

Operasyon/Misyon	Dönem	Durum	Türkiye'nin Katkısı
Bosna-Hersek UNPROFOR → IFOR → SFOR → EUFOR Althea (Kara)	1992-günümüz	Aktif	NATO/AB misyonlarının tamamında kesintisiz katkı. EUFOR Althea'da (2004-) Motorlu Piyade Bölüğü + İrtibat ve İzleme timleri. AB üyesi olmayan ülkeler arasında misyonun en büyük katkı sağlayan ülkesi.
KFOR - Kosova Barış Harekâtı (Kara)	1999-günümüz	Aktif	Motorlu Piyade Bölüğü + İrtibat ve İzleme timleri; Kosova Güvenlik Kuvvetlerine eğitim desteği. Komutanlık: 1. dönem 10 Ekim 2023- 11 Ekim 2024; 2. dönem 3 Ekim 2025-günümüz (Tümğ. Özkan Ulutaş - KFOR tarihinde aynı komutana verilen ilk ikinci görev).
ISAF/RSM - Afganistan (Kara)	2002-2021	Tamamlandı	Kabil'de Çerçeve Ülke rolü (ABD, Almanya ve İtalya ile birlikte). Kabil Uluslararası Havalimanı güvenlik ve işletme sorumluluğu - RSM'nin sona erdiği 9 Eylül 2021 tarihine kadar. Tepe dönemde yaklaşık 570 personel.
NATO Eğitim Misyonu - Irak NTM-I/NMI (Kara)	2004-2011/ 2018-günümüz	Aktif	Askerî eğitici ve danışman katkısı (~30 personel). Kanada'nın ardından en büyük ikinci taahhüt.
NATO Daimî Deniz Güçleri SNMG-2 / SNMCMG-2 (Deniz)	Sürekli	Aktif	Daimî surette fırkateyn ve mayın karşı tedbir gemisi katkısı. TURMARFOR, 2023 NRF Deniz Unsur Komutanlığını yürüttü. SNMCMG-2 komutası Temmuz 2025'e kadar Türkiye'deydi.
NATO Komuta Görevleri VJTF Çerçeve Ülke/ Amfibi GTF Komuta	2021/2025- 2026	Aktif	2021: VJTF Çerçeve Ülke liderliği; 3. Kolordu (NRDC-TUR) Kara Unsur Komutanlığı. Temmuz 2025-Haziran 2026: NATO Amfibi Görev Kuvveti ve Çıkarma Kuvveti Komutanlığı ilk kez Türkiye'de; TCG Anadolu öncülüğünde.

Fotoğraf 2: Kabil'deki "Ankara" Karargâhında Tahliye Mesaisi (23 Ağustos 2021)

Kaynak: Anadolu Ajansı.

Afganistan tecrübesi, Türkiye'nin NATO misyonlarındaki rolünün karakterini ortaya koyan önemli örneklerden biridir. Türkiye; Afganistan'da güvenlik, eğitim, havalimanı yönetimi, diplomatik temas ve yerel aktörlerle ilişki kurma gibi alanlarda sorumluluk üstlenmiştir.²⁸ Bu tecrübe; Türkiye'nin kültürel yakınlık, diplomatik esneklik ve saha gerçekliğini okuma kapasitesiyle de NATO misyonlarına farklı bir katkı sunduğunu göstermiştir.²⁹ Yeni dönemle birlikte operasyonel başarıların kalıcılılaşması, doğrudan yerel dinamikleri doğru okuma ve kriz alanında siyasi-askerî denge kurma becerisine bağlıdır. Türkiye'nin Afganistan tecrübesi bu açıdan stratejik değer taşımaktadır. Nitekim NATO'nun Şubat 2021 tarihli resmî verilerine göre Türkiye, Resolute Support Misyonu kapsamında 600 askerle Kabil'deki Train, Advise and Assist Command-Capital (TAAC-Capital) Karargâhının komutasını üstlenmiştir.³⁰

Balkanlar'daki NATO misyonları da Türkiye'nin operasyonel tecrübesinin önemli bir parçasıdır. Türkiye, NATO'ya 28 ülkeden yaklaşık 4.650 personelin görev yaptığı KFOR'a Kosova Türk Temsil Heyeti aracılığıyla katkı sağlamaktadır. Bu misyonun komutasını ilk olarak Ekim 2023-2024 döneminde, ikinci olarak ise Ekim 2025'te üstlenen Türkiye, bu görevi ikinci kez yerine getirmektedir.³¹ Bosna-Hersek'te ise EUFOR Althea'ya bir motorlu piyade bölüğü ve irtibat timleriyle katkı veren, AB üyesi olmayan ülkeler arasında en fazla personel katkısı sağlayan müttefiklerdir.³² Bosna-Hersek ve Kosova'da yürütülen görevler, Türkiye'nin Avrupa güvenlik mimarisinin kırılğan alanlarında istikrar üretme kapasitesini göstermiştir.

Fotoğraf 3: Türkiye, NATO'nun Kosova'daki Barış Gücünün Komutasını Devraldı (3 Ekim 2025)

Kaynak: Anadolu Ajansı.

Balkanlar; etnik, siyasi ve kurumsal kırılanlıkların sürdüğü bir coğrafya olarak NATO açısından hâlâ hassas bir güvenlik alanıdır. NATO Parlamenter Asamblesinin 2025 raporu, Bosna-Hersek'te Sırp Cumhuriyeti'nin merkezî kurumlara karşı artan meydan okumasının anayasal düzeni tehdit ettiğini, Kosova'da ise Şubat 2025 Seçimleri sonrası kurumsal tikanıklığın sürdüğünü belirtmektedir.³³ Türkiye'nin bu bölgedeki tarihsel bağları, diplomatik kanalları ve askerî katkıları, NATO'nun kriz yönetimi ve istikrar destekleme kapasitesine tamamlayıcı bir boyut kazandırmaktadır.

Türkiye'nin askerî kapasitesi, yüksek hazırlık seviyeli kuvvet yapıları bakımından da önem taşımaktadır. NATO'nun yeni bölgesel savunma planları; hızlı takviye, yüksek hazırlık, müşterek harekât, lojistik hareketlilik ve birlikte çalışabilirlik ilkeleri üzerine kurulmaktadır. Türkiye'nin kara, hava ve deniz kuvvetleri kapasitesi, bu planların uygulanabilirliği açısından önemlidir. Nitekim Ankara; 2023 yılında kurulması kararlaştırılan Çokuluslu Kolordu Karargâhı-Türkiye (MNC-TÜR) ile bölgesel kuvvetlerin komuta-kontrolünü üstlenmektedir. Ayrıca 2024'te kurulan Karadeniz Birleşik Görev Kuvvetine (CTF-Black) de 2028 yılına kadar ev sahipliği yapacaktır.

Fotoğraf 4: TB3'ün EFES-2026'da TCG Anadolu'ya Taşınması (15 Mayıs 2026)

Kaynak: Anadolu Ajansı.

NATO'nun somut kabiliyet ihtiyaçları; insansız sistemler, hava savunma, komuta-kontrol, güvenli haberleşme, elektronik harp, deniz platformları ve siber dayanıklılık alanlarında yoğunlaşmaktadır. Türkiye; Baykar ve ASELSAN gibi şirketlerinin ürettiği SİHA, elektronik harp sistemleri ve hava savunma çözümleriyle bu ihtiyaçların karşılanmasına katkı sağlayabilecek bir konumdadır.³⁴ Bununla birlikte Türkiye'nin katkı kapasitesi, bazı yapısal kısıtlarla sınırlanmaktadır. ABD'nin 2019'da S-400 hava savunma sistemi tedariki gerekçesiyle Türkiye'yi F-35 programından çıkarması ve CAATSA yaptırımlarını uygulamaya koyması hem NATO'nun ortak kapasitesi hem de müttefikler arası ilişkilerde olumsuz etki üretmiştir. Kanada'nın elektro-optik sistemlere, Almanya'nın Altay tankı motoruna ve ABD'nin İstif sınıfı fırkateynlerde kullanılacak Mk41 dikey atım sistemine yönelik kısıtlamaları da benzer şekilde negatif gelişmelerdir.³⁵ Bu ambargolar; Türkiye'ye kısa vadede maliyet, gecikme ve kabiliyet boşluğu oluşturmuş ancak uzun vadede motor, radar, elektro-optik ve mühimmat gibi alanlarda yerleşme sürecini de hızlandırmıştır. Ancak özellikle NATO standartlarına uyumlu kuvvet yapısının korunması, yüksek hazırlık seviyeli birliklerin geliştirilmesi ve müşterek harekât kabiliyetlerinin artırılması, Türkiye'nin İttifak içindeki askerî ağırlığını güçlendirmektedir. Müttefikler arasında ambargo gibi kısıtlayıcı ve yavaşlatıcı etkenlerin ise aşılması gerekmektedir.

Askerî kapasitenin kurumsal boyutu incelenecek olursa NATO Kara Komutanlığının Türkiye’de bulunması, Türkiye’nin İttifak komuta yapısı içindeki konumunu güçlendirmektedir. Kara harekâtı, yüksek yoğunluklu savaş senaryolarının yeniden gündeme geldiği NATO 3.0 döneminde özel önem kazanmaktadır. Bu nedenle LANDCOM’un Türkiye’de bulunması, NATO’nun kara gücü planlaması, hazırlık düzeyi ve bölgesel savunma mimarisi açısından da stratejik anlam taşımaktadır.³⁶

NATO Hızlı Konuşlandırılabilir Kolordu Karargâhı da bu çerçevede önemli bir unsurdur. Yüksek hazırlık seviyeli karargâh yapıları, NATO’nun kriz anında hızlı tepki verebilmesi ile farklı coğrafyalarda çok uluslu kuvvetleri sevk ve idare edebilmesi bakımından kritik önemdedir.³⁷ Türkiye’nin bu kapasiteye ev sahipliği yapması ve bu yapıyı aktif biçimde desteklemesi; İttifakın çevik, esnek ve hızlı konuşlandırılabilir kuvvet ihtiyacına doğrudan katkı sağlamaktadır.

Deniz güvenliği alanında da Türkiye’nin rolü giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Karadeniz ve Akdeniz’deki güvenlik riskleri, NATO’nun deniz alanındaki varlığını ve harekât planlamasını daha kritik hâle getirmiştir. NATO Daimî Deniz Güçlerine sunduğu katkılar, SNMG-2 komutasını üstlenmesi ve Karadeniz’e ilişkin görev kuvveti düzenlemelerinde oynadığı rol, İttifakın deniz güvenliği mimarisinde Türkiye’nin ağırlığını göstermektedir.³⁸

Türkiye’nin hava ve füze savunması mimarisi içindeki konumu da NATO açısından dikkate değerdir. Malatya/Kürecik’te konuşlandırılan erken uyarı radarı, NATO’nun balistik füze savunması mimarisinin kritik bileşenlerinden biridir.³⁹ Bu unsur; Türkiye’nin bölgesel güvenlik açısından olduğu kadar İttifakın geniş ölçekli erken uyarı, caydırıcılık ve savunma mimarisi açısından da merkezî bir rol üstlendiğini göstermektedir. Yeni dönemde füze tehditlerinin, İHA sistemlerinin, doğrunluk saldırılarının ve kritik altyapılara yönelik hava tehditlerinin arttığı dikkate alındığında, erken uyarı ve entegre hava savunması kapasitesi, NATO’nun en stratejik kabiliyet alanlarından biri hâline gelmektedir.

Türkiye, NATO tarafından 1995 yılından bu yana yürütülen çeşitli harekât ve misyonlara aktif şekilde katılmıştır (bk. Tablo 2).⁴⁰ İttifakın Doğu Avrupa ülkelerine yönelik olarak icra etmekte olduğu güvence tedbirleri kapsamında gerçekleştirilen NATO AWACS uçaklarının 4 ileri harekât üssünden birisi olan 3. Ana Jet Üssü Konya’da bulunmaktadır.⁴¹

Tablo 2: Türkiye’nin 1995 Sonrası NATO Harekât ve Misyonlarına Katılımı

Harekât/Misyon	Bölge	Dönem
IFOR	Bosna-Hersek	1995-1996
SFOR	Bosna-Hersek	1996-2004
KFOR	Kosova	1999-günümüz
ISAF	Afganistan	2001-2014
Essential Harvest	Kuzey Makedonya	2001

Harekât/Misyon	Bölge	Dönem
Amber Fox (Kehribar Tilki)	Kuzey Makedonya	2001-2002
Allied Harmony (Müttefik Uyum)	Kuzey Makedonya	2002-2003
NTM-I (Irak Eğitim Misyonu)	Irak	2004-2011
Baltık Hava Polisi Misyonu	Baltık ülkeleri	2004-günümüz
Active Endeavour (Etkin Çaba)	Akdeniz	2001-2016
Ocean Shield (Okyanus Kalkanı)	Hint Okyanusu/Aden Körfezi	2009-2016
Unified Protector (Birleşik Koruyucu)	Libya	2011

NATO'nun geleceği açısından Türkiye'nin stratejik rolünü somutlaştıran unsurlardan biri de gelişmekte olan askerî ve jeopolitik kapasitesinin yanı sıra sahip olduğu jeostratejik konumudur. Bu kapsamda Aralık 1994'te başlatılan ve Cezayir, Mısır, İsrail, Ürdün, Moritanya, Fas ve Tunus'un katılımıyla yürütülen Akdeniz Diyalogunun⁴² öncü aktörlerinden olan Türkiye, bölgesel güvenlik ve istikrara katkıda bulunmakta, İttifak dışı ülkelerle ilişkiler kurmakta ve bu ilişkileri bölgesel iş birliğine dönüştürmektedir. Ayrıca partner ülkelerle kurulan ilişkilerin yürütülmesinde de etkin bir rol oynamaktadır. Nitekim Akdeniz ve Kuzey Afrika bölgelerinde güvenlik tehditlerinin kırılma veya çökmekte olan devletlerden kaynaklanan çatışma yayılması, terör örgütlerinin yol açtığı istikrarsızlık, yasa dışı insan ve silah kaçakçılığı ile deniz güvenliğine yönelik tehditler gibi unsurlardan beslendiği göz önüne alındığında bu diyalog mekanizması, güney güvenliği açısından kritik bir işlev üstlenmektedir.

Orta Doğu bağlamında ise NATO üyesi olmayan ülkelerle NATO arasında iş birliği alanlarını tesis ederek uzun vadeli küresel ve bölgesel güvenliğe katkıda bulunmayı amaçlayan bir ortaklık platformu olan İstanbul İş Birliği Girişimi (İİG) bünyesinde Türkiye'nin; ordular arası iş birliğinin tesis edilmesi, terörizmle mücadele ve sınır güvenliğinin sağlanması konularında güçlü bir pozisyonu bulunmaktadır.⁴³

Türkiye'nin askerî tecrübesini farklılaştıran bir diğer unsur, kendi sınır çevresinde ve yakın coğrafyasında uzun süredir çok katmanlı güvenlik riskleriyle mücadele etmesidir. Terörizmle mücadele ve sınır ötesi harekâtlar, devlet dışı silahlı aktörler ve vekil unsurlarla mücadele hatta şehir savaşı gibi tecrübelerinin yanı sıra düzensiz göç, insansız sistem kullanımı, elektronik harp, siber tehditler ve dezenformasyon kampanyaları; Türkiye'nin güvenlik pratiğinde eş zamanlı biçimde yer almaktadır. Nitekim Türkiye'nin İHA/SİHA sistemleri; Suriye'de Fırat Kalkanı ve Bahar Kalkanı harekâtlarında devlet dışı silahlı unsurlar ile Rus menşeli hava savunma sistemlerine, Libya'da vekil güçlere ve Dağlık Karabağ'da ise Sovyet- Rus kökenli silah sistemlerine karşı sahada test edilmiştir.⁴⁴ KORAL elektronik harp sistemi de Bahar Kalkanı Harekâtı'nda Rus yapımı Pantsir S-1 hava savunma sistemlerini etkisiz hâle getirerek insansız hava araçlarının hassas vuruş icra etmesini sağlamıştır.⁴⁵ Bu tecrübe, Türkiye'yi NATO içinde hibrit ve asimetrik tehditlerle mücadele bakımından en fazla saha birikimine sahip müttefiklerden biri hâline getirmektedir. Bahsi geçen tecrübeler ayrıca elektronik harbin modern çatışmanın belirleyici

bileşenlerinden birine dönüştüğünü göstermektedir. Hava savunma sistemlerinin etkisiz hâle getirilmesinden komuta-kontrol ağlarının kesintiye uğratılmasına kadar geniş bir yelpazede elektronik harp kabiliyeti, NATO 3.0'ın öncelikli yatırım alanlarından biri hâline gelmiştir ve Türkiye, bu alanda kritik sorumluluklar üstlenebilecek kapasiteye sahiptir.

Bu bağlamda yeni dönemde operasyonel tecrübenin niteliği de değişmektedir. Artık konvansiyonel savaş kabiliyetinin yanında karmaşık kriz sahalarında karar alabilme, farklı aktörlerle temas kurabilme, düşük ve yüksek yoğunluklu tehditleri birlikte yönetebilme, teknoloji ile insan unsurunu aynı harekât mimarisi içinde bütünleştirebilme kapasitesi önem kazanmaktadır. Türkiye'nin; son yıllarda Suriye, Irak, Libya, Somali, Karadeniz ve Kafkasya hattında edindiği askerî ve diplomatik tecrübe, bu yeni operasyonel gerçeklik açısından önemli bir avantaj üretmektedir. Bu coğrafyalardaki harekâtlar; Türkiye'ye gri bölge çatışmalarında vekil aktör yönetimi, sınır ötesi sevk-i seri (expeditionary) konuşlanma, düzensiz harp unsurlarına karşı asimetrik karşı tedbir geliştirme ve çok paydaşlı kriz ortamlarında sivil-asker koordinasyonunu eş zamanlı yürütme becerisi kazandırmıştır. Bu birikim, NATO'nun İttifak çapında benimsemeye çalıştığı çoklu alan harekâtı (multi-domain operations) anlayışıyla örtüşmektedir.⁴⁶ Nitekim 2025 MDO Konferansı'nın 30'dan fazla müttefik ülkeden 200'ü aşkın karar alıcının katılımıyla Ankara'da düzenlenmiş olması da Türkiye'nin bu doktrin geliştirme sürecindeki merkezî konumunu somut biçimde göstermektedir.⁴⁷

Türkiye, NATO açısından operasyonel öğrenme kapasitesi de yüksek bir aktördür. Sahada karşılaşılan yeni tehdit biçimlerine hızlı uyum sağlayabilen; insansız sistemleri, elektronik harp unsurlarını, istihbarat kapasitesini ve konvansiyonel kuvvetleri birlikte kullanabilen; bölgesel krizlerde askerî güç ile diplomatik kanalları eş zamanlı işletebilen Türkiye, NATO'nun yeni dönemde ihtiyaç duyduğu esnek ve çok alanlı harekât anlayışına somut katkı sunmaktadır.

Tüm bunlara ek olarak yeni güvenlik ortamında istihbarat servislerinin de rolü değişmektedir. Bu bağlamda servisler klasik bilgi toplama işlevinin ötesine geçerek daha operasyonel bir nitelik kazanmaktadır. **Söz konusu dönüşümle birlikte istihbarat paylaşımı ve istihbarat diplomasisi, müttefikler arası güvenin ve kriz yönetiminin belirleyici araçlarından biri hâline gelmiştir.** Türkiye ve dolayısıyla MİT de özellikle son 20 yılda hem operasyonel kabiliyetini hem de bölgesel etkinliğini yoğun biçimde güçlendirmiş; bu birikim, Türkiye'nin İttifaka istihbarat iş birliği kapsamında sunduğu katkıyı da derinleştirmiştir.

Sonuç olarak Türkiye'nin askerî kapasitesi ve operasyonel tecrübesi, NATO 3.0 döneminde İttifakın caydırıcılık ve savunma mimarisinin önemli dayanaklarından biridir. Türkiye'nin; büyük ölçekli kuvvet yapısı, NATO misyonlarındaki tecrübesi, yüksek hazırlık seviyeli birlikleri, komuta yapıları içindeki konumu, deniz ve hava savunması alanındaki katkıları, terörizmle mücadele ve hibrit tehditlerle mücadele birikimi, İttifakın gelecekteki güvenlik mimarisine de doğrudan katkı üretmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin NATO içindeki rolü, sahada test edilmiş askerî kapasite ve operasyonel birikimle birlikte değerlendirilmelidir.

İnfografik 7: NATO'nun Stratejik Öncelik ve İhtiyaç/Beklenti Alanları

NATO'nun Stratejik Öncelik ve İhtiyaç/Beklenti Alanları

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Ankara Zirvesi, NATO'nun önümüzdeki dönemde nasıl bir ittifak görünümünde olacağını ortaya koyacak kritik bir eşiktir. Zirvenin gerçek anlamı, dönemsel güvenlik krizlerinin ele alınmasından ya da savunma harcamalarına ilişkin taahhütlerin gözden geçirilmesinden ibaret değildir. Esas mesele, İttifakın yeni güvenlik paradigmasına ve NATO 3.0 olarak tartışılan çerçeveye somut kurumsal ve stratejik bir karşılık verip veremeyeceğidir.

Bu bağlamda zirvenin gündemi birbirine bağlı birkaç eksen üzerinde şekillenecektir. Son zamanlarda yoğunlaşan savunma harcamaları ve üretim kapasitesi tartışması, ABD ile Avrupa arasında külfet paylaşımından külfet kaydırmaya evrilen yeni iş bölümü, Rusya-Ukrayna Savaşı bağlamında doğu kanadının caydırıcılığının güçlendirilmesi; İran, Hürmüz Boğazı, Körfez güvenliği, Orta Doğu, Afrika, terörizm, düzensiz göç ve enerji güvenliği gibi başlıklar üzerinden güney kanadının yeniden merkeze alınması başlıca konulardır. Bu gündem, NATO'nun güvenlik anlayışındaki genişlemeyi doğrudan yansıtmaktadır. Bilişsel savaş, insansız sistemlerin savunma ekosistemine entegrasyonu ve oluşturdukları riskler, siber kabiliyetler ve kırılganlıklar, yapay zekânın savunma ekosistemine entegrasyonu, kuantum teknolojileri, uzay güvenliği ve yeni nesil nükleer güvenlik gibi konular yeni gündemin parçasıdır.

Savunma harcamaları tartışması, Lahey'de kabul edilen GSYH'nin %5'i hedefiyle yeni bir boyut kazanmıştır. Ancak asıl soru, bu kaynakların hangi stratejik öncelikler doğrultusunda kullanılacağıdır. Rusya-Ukrayna Savaşı; uzun süreli ve yüksek yoğunluklu çatışmalarda mevcut stokların hızla eriyebileceğini, savunma sanayisi üretim hatlarının talebi karşılamakta yetersiz kalabileceğini ve Avrupa'nın mühimmat, hava savunması ve lojistik dayanıklılık alanlarında ciddi kapasite açıkları taşıdığını açıkça ortaya koymuştur. **Dolayısıyla zirvenin bu alandaki temel sınaması, NATO'nun daha fazla kaynak ayırmaktan ziyade bu kaynakları kabiliyete dönüştürebilen bir ittifak olup olamayacağını göstermesi olacaktır. Bu noktada özellikle savunma sanayisinde "üç boyutlu derinlik" yaklaşımının önemi gün geçtikçe artmaktadır.**⁴⁸

Caydırıcılık ve dayanıklılık kavramı da bu süreçte dönüşmektedir. Yeni güvenlik ortamında saldırılar yalnızca askerî hedeflere yönelmemektedir. Enerji altyapıları, iletişim ağları, finansal sistemler, kamuoyu ve toplumsal psikoloji de hedef alınabilmektedir. Bu nedenle NATO'nun caydırıcılığı ve dayanıklılığı, askerî saldırıyı önleme kapasitesinin yanı sıra toplumların, kurumların ve kritik altyapıların baskı altında işlevlerini sürdürebilme gücüyle de ölçülmek zorundadır. **Sonuç olarak bu zirvede özellikle "topyekûn dayanıklılık" yaklaşımının kurucu bir güvenlik kavramı olarak içselleştirilmesi sağlanabilirse kalıcı bir stratejik etki üretilmesi mümkün olacaktır.**

ABD-Avrupa iş bölümü meselesi ise yapısal bir dönüşümün eşliğinde durmaktadır. NATO 3.0; ABD'nin rolünün bütünüyle geri çekilmekten ziyade caydırıcılık, stratejik istihbarat, uzay ve küresel erişim kapasitesi gibi alanlara yoğunlaştığı bir mimariyi ima etmektedir. Bunun karşılığında Avrupa'nın; konvansiyonel savunma, hava savunması, mühimmat ve lojistik hareketlilik alanlarında daha fazla sorumluluk üstlenmesi beklenmektedir. Ancak bu dönüşüm, harcama artışlarından çok daha ağır ve zaman gerektiren bir kapasite dönüşümünü gerektirmektedir. Üstelik doğu kanadındaki müttefikler için ABD'nin askerî varlığı kapasite kadar siyasi güvence anlamı taşıdığından yük kaydırma tartışmasının caydırıcılık boşluğu ve İttifak içi güvensizlik üretmeyecek biçimde yönetilmesi zorunludur. Bütün bu gelişmeler bağlamında,

Avrupalı aktörlerin de karar alma süreçlerinde daha etkin konuma gelmeleri ve ABD ile karar alma dengesindeki konumlarının yeniden tanımlanmasına yönelik talepleri perde arkasında ele alınacaktır.

Türkiye açısından Ankara Zirvesi'nin anlamı ev sahipliğinin çok ötesindedir. Türkiye, yukarıda özetlenen gündem başlıklarının hemen hemen tamamında doğrudan rol oynayan, kendi ihtiyaçları doğrultusunda özgün güvenlik modeli üretme kapasitesine sahip bir müttefik konumundadır. Bunun için üzerinde durulması gereken birkaç öncelik vardır. Her şeyden önce, 360 derece güvenlik yaklaşımının NATO planlama süreçlerine daha güçlü biçimde yansıtılması gerekmektedir. İttifak içindeki aktörlerin birbirlerini riske atmayacak şekilde özerkliklerini genişletme tartışmaları da NATO'nun süregelen müzakere başlıkları arasında yer alacaktır.

Doğu ve güney kanatları birbirine alternatif değil tamamlayıcı güvenlik alanlarıdır. Karadeniz güvenliği ile Orta Doğu istikrarsızlığı, Rusya ve Çin odaklı değerlendirmeler ile terörizm ve enerji güvenliği farklı konu başlıkları olsa da aynı stratejik bütünlük içinde okunmak zorundadır. Türkiye, Montrö rejimi ve Rusya-Ukrayna Savaşı üzerinden Karadeniz'de; terörizmle mücadele, Afrika ve Orta Doğu'da istikrar ile Körfez güvenliği üzerinden güneyde NATO'nun birbirine bağlı kriz alanlarını eş zamanlı olarak takip edebilen ender müttefiklerden biridir.

İkinci öncelik, savunma sanayisi iş birliğinin kurumsallaştırılmasıdır. 2025 yılında savunma ve havacılık ihracatını 10 milyar doları aşan bir seviyeye ve yerli üretim oranını %82'ye⁴⁹ çıkaran Türkiye'nin; insansız sistemler, mühimmat, elektronik harp, radar ve hava savunma teknolojileri alanındaki üretim kapasitesi, NATO'nun 2025 Lahey Zirvesi'nde kabul edilen yeni yetenek hedefleri (capability targets) ve güncellenmiş Savunma Üretimi Eylem Planı çerçevesinde özellikle mühimmat ile hava savunma sistemlerinde yaşanan kritik üretim açığına kapatma gündemiyle doğrudan örtüşmektedir.⁵⁰ Ambargolar, ihracat kısıtlamaları ve siyasi şartlandırmalar, ikili ilişkilerde sorun ürettiği kadar NATO'nun ortak kapasite geliştirme hedefini de zayıflatmaktadır. Bu engellerin aşılması, Türkiye'nin ve diğer aktörlerin stratejik özerkliğini İttifakın lehine çalışan bir güce dönüştürecektir.

Üçüncü öncelik ise terörizmle mücadelede müttefik dayanışmasının güçlendirilmesidir. Türkiye açısından bu mesele yalnızca ulusal güvenlik kapsamında değerlendirilmemelidir. Zira terör meselesi, NATO'nun güney kanadındaki istikrarının ve İttifak içi güvenin test alanı olarak ele alınmalıdır. Zirve, müttefiklerin terör tehdidine ilişkin tutarsız yaklaşımlarının daha net ve tutarlı bir zemine oturtulması için somut bir fırsat sunmaktadır.

Son olarak hibrit tehditler ve dayanıklılık gündeminin derinleştirilmesi önem taşımaktadır. Dezenformasyon, siber tehditler, biyolojik ve bilişsel tehditler, düzensiz göçün araçsallaştırılması ile kritik altyapı güvenliği alanlarındaki tecrübesiyle Türkiye, NATO'nun dayanıklılık kapasitesine güçlü katkı sunabilecek bir birikime sahiptir.⁵¹

Ankara Zirvesi'nin kalıcı anlamı bu başlıkların bütününde müttefikler arasında üretilecek uyumla belirlenecektir. **NATO; savunma harcamalarını kapasite üretimiyle ilişkilendirebildiği, ABD-Avrupa iş bölümünü caydırıcılık boşluğu yaratmadan yeniden tanımladığı, doğu ve güney kanatları arasında daha dengeli bir güvenlik anlayışı kurabildiği, dayanıklılığı kolektif savunma ile bütünleşik güvenlik anlayışının merkezine taşıyabildiği ölçüde yeni dönemde etkili ve güvenilir bir ittifak olarak varlığını sürdürebilecektir.**

KAYNAKÇA VE NOTLAR

KAYNAKÇA VE NOTLAR

- ¹ Sean Monaghan, "Resetting NATO's Defense and Deterrence: The Sword and the Shield Redux," CSIS Brief, Center for Strategic and International Studies, 28 Haziran 2022, <https://www.csis.org/analysis/resetting-natos-defense-and-deterrence-sword-and-shield-redux> [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ² Washington Summit Declaration, NATO, 10 Temmuz 2024, <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2024/07/10/washington-summit-declaration> [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ³ Ellen Hallams, *The United States and NATO since 9/11: The Transatlantic Alliance Renewed* (London: Routledge, 2010).
- ⁴ Resilience, civil preparedness and Article 3, NATO, 13 Kasım 2024, <https://www.nato.int/en/what-we-do/deterrence-and-defence/resilience-civil-preparedness-and-article-3> [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ⁵ Timothy Andrews Sayle, *Enduring Alliance: A History of NATO and the Postwar Global Order* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2019).
- ⁶ Marc Trachtenberg, *A Constructed Peace: The Making of the European Settlement, 1945-1963* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1999).
- ⁷ The Future Tasks of the Alliance Report of the Council - 'The Harmel Report', NATO, 13 Aralık 1967, <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/1967/12/13/the-future-tasks-of-the-alliance> [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ⁸ Sten Rynning, *NATO Renewed: The Power and Purpose of Transatlantic Cooperation* (London: Palgrave Macmillan, 2005).
- ⁹ T.C. Dışişleri Bakanlığı NATO Genel Bilgi Notu, <https://www.mfa.gov.tr/data/nato-bilgi--notu.pdf> [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ¹⁰ Heidi Hardt, *NATO's Lessons in Crisis: Institutional Memory in International Organizations* (Oxford: Oxford University Press, 2018).
- ¹¹ Joshua R. Shiffrin, NATO enlargement and US foreign policy: the origins, durability, and impact of an idea. *Int Polit* 57, (2020), 342-370.
- ¹² Stratejik konsept 2010: Aktif katılım, modern savunma, NATO, 2 Temmuz 2012, https://www.nato.int/content/dam/nato/legacy-wcm/media_pdf/pdf_publications/20120207_strategic-concept-2010-tur.pdf [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ¹³ Rajan Menon, "Reconfiguring NATO: The Case for Burden Shifting", *Defense Priorities*, 23 Kasım 2022, <https://www.defensepriorities.org/explainers/reconfiguring-nato/> [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ¹⁴ Ben Barry vd., *Defending Europe without the United States: Costs and Consequences*, International Institute for Strategic Studies, 15 Mayıs 2025, <https://www.iiss.org/research-paper/2025/05/defending-europe-without--the-united-states-costs-and-consequences/> [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ¹⁵ Remarks by Secretary of War Pete Hegseth at the 2026 NATO Defense Ministerial in Brussels (As Delivered), U.S. Department of War, 18 Haziran 2026, <https://www.war.gov/News/Transcripts/Transcript/Article/4521023/remarks-by-secretary-of-war-pete-hegseth-at-the-2026-nato-defense-ministerial-i/> [Erişim Tarihi: 29.06.2026].

- ¹⁶ Elbridge A. Colby, "Remarks at the NATO Defense Ministerial." U.S. Department of War, 12 Şubat 2026, <https://www.war.gov/News/Speeches/Speech/Article/4404801/remarks-by-under-secretary-of-war-for-policy-elbridge-colby-at-the-nato-defense/> [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ¹⁷ Ben Barry vd., *Defending Europe without the United States: Costs and Consequences*, International Institute for Strategic Studies.
- ¹⁸ Jana Wrangle, "Strategic Autonomy: A 'Quantum Leap Forward on' European Total Defence?" *European Journal of International Security*, çevrim içi ön yayın, 2 Ocak 2026, <https://doi.org/10.1017/eis.2025.10034>; Grégoire Roos, "EU Leaders Echo de Gaulle, Saying Europe Must Depend on No-One. But Where Should Autonomy Begin?" Chatham House, 29 Ocak 2026, <https://www.chathamhouse.org/2026/01/eu-leaders-echo-de-gaulle-saying-europe-must-depend-no-one-where-should-autonomy-begin> [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ¹⁹ NATO Genel Sekreteri Mark Rutte, "Secretary General in Türkiye: Strong Turkish Defence Capabilities Contribute to a Strong NATO," NATO News, 25 Kasım 2024, <https://www.nato.int/en/news-and-events/articles/news/2024/11/25/secretary-general-in-turkiye-strong-turkish-defence-capabilities-contribute-to-a-strong-nato> [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ²⁰ NATO, *Defence Expenditure of NATO Countries (2014-2025)*, Tablo 2: Defence Expenditure, Million US Dollars, Current Prices and Exchange Rates (Brüksel: NATO Basın ve İletişim Direktörlüğü, 27 Ağustos 2025), https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2025/8/pdf/250827-def-exp-2025-en.pdf [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ²¹ Rutte, "Secretary General in Türkiye."
- ²² United Kingdom Ministry of Defence, "Finance and Economics Annual Statistical Bulletin: International Defence 2025," 4 Aralık 2025, <https://www.gov.uk/government/publications/international-defence-expenditure-2025/finance-and-economics-annual-statistical-bulletin-international-defence-2025> [Erişim Tarihi: 29.06.2026]; Söz konusu bulgu, NATO'nun *Defence Expenditure of NATO Countries (2014-2024)* (28 Ağustos 2025) Tablo 8a verilerine dayanmaktadır.
- ²³ "Rusya'nın Yıllık Mühimmat Üretim Kapasitesi NATO'nunkinin Dört Katı," Euronews, 16 Temmuz 2025, <https://www.euronews.com/my-europe/2025/07/16/is-russia-producing-a-years-worth-of-nato-ammunition-in-three-months> [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ²⁴ "U.S. uses hundreds of Tomahawk missiles on Iran, alarming some at Pentagon," Washington Post, 27 Mart 2026, <https://www.washingtonpost.com/national-security/2026/03/27/iran-war-tomahawk-missiles/> [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ²⁵ "2026 Military Strength Ranking," Global Firepower, <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php> [Erişim Tarihi: 27.06.2026].
- ²⁶ IV. Türkiye's International Security Initiatives and Contributions to NATO and EU Operations, Republic of Türkiye, Ministry of Foreign Affairs, https://www.mfa.gov.tr/iv_-european-security-and-defence-identity_policy-_esdi_p_.en.mfa [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ²⁷ T.C. Dışişleri Bakanlığı. "NATO Bilgi Notu." T.C. Dışişleri Bakanlığı. <https://www.mfa.gov.tr/data/nato-bilgi--notu.pdf>; Anadolu Ajansı. "Türkiye, 74 Yıldır Üyesi Olduğu NATO'da Hem Sağladığı Katkılar Hem de Savunma Sanayisiyle Öne Çıkıyor." Anadolu Ajansı, 18 Şubat 2026. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiye-74-yildir-uyesi-oldugu-natoda-hem-sagladigi-katkilar-hem-de-savunma-sanayisiyle-one>

- cikiyor/3832355; NATO Joint Force Command Naples. "NATO KFOR Change of Command." JFC Naples, 10 Ekim 2023. <https://jfcnaples.nato.int/newsroom/news/news-archive/2023/nato-kfor-change-of-command->; NATO Joint Force Command Naples. "Change of Command at Kosovo Force." JFC Naples, 16 Ekim 2024. <https://jfcnaples.nato.int/kfor/media-center/latest-news/change-of-command-at-kosovo-force/>; T.C. Kara Kuvvetleri Komutanlığı. "Barışı Destekleme Harekâtı." T.C. Kara Kuvvetleri Komutanlığı, <https://www.kkk.tsk.tr/kkksablonmaster/header/kurumsal/bdh.aspx> [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ²⁸ "The Road to Kabul," NATO, 1 Nisan 2003, <https://www.nato.int/en/news-and-events/events/transcripts/2003/04/01/the-road-to-kabul> [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ²⁹ Haldun Yalçınkaya ve Yusuf Özer, "Another Lesson Learned in Afghanistan: The Concept of Cultural Intelligence," *International Peacekeeping* 24, no. 3 (2016), <https://doi.org/10.1080/13533312.2016.1244485>
- ³⁰ "Resolute Support Mission: Key Facts and Figures," NATO, Şubat 2021, <https://www.nato.int/content/dam/nato/webready/documents/factsheets/rsm-placemat-pdfs/2021-02-RSM-Placemat.pdf> [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ³¹ "NATO Mission in Kosovo (KFOR)," SHAPE - Supreme Headquarters Allied Powers Europe, <https://shape.nato.int/operations/operations-and-missions/nato-mission-in-kosovo-kfor/>; "Türkiye, NATO'nun Kosova'daki Barış Gücü'nün (KFOR) Komutasını Bir Yılığına Devraldı," T.C. Millî Savunma Bakanlığı, <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/a9e9262c652e449dab6964420be133c6> [Erişim Tarihi: 27.06.2026].
- ³² "Barışı Destekleme Harekâtı," T.C. Kara Kuvvetleri Komutanlığı, <https://www.kkk.tsk.tr/kkksablonmaster/header/kurumsal/bdh.aspx> [Erişim Tarihi: 27.06.2026].
- ³³ Tomáš Valašek, "2025 Western Balkans Report," NATO Parliamentary Assembly, 2025, <https://www.nato-pa.int/document/2025-western-balkans-report-valasek-019-pc> [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ³⁴ "Haluk Görgün Defence24'e Konuştu: Güçlü Türk Savunma Sanayii, Güçlü Bir NATO Demektir," SavunmaTR, <https://www.savunmatr.com/haluk-gorgun-defence24e-konustu-guclu-turk-savunma-sanayii-guclu-bir-nato-demektir/> [Erişim Tarihi: 27.06.2026].
- ³⁵ "NATO'nun Türkiye'ye Yönelik Savunma Ambargosu ve Karadeniz," Savunma Sanayist, 22 Şubat 2022, <https://www.savunmasanayist.com/natonun-turkiyeye-yonelik-savunma-ambargosu-ve-karadeniz/> [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ³⁶ NATO Allied Land Command, "Mission," <https://lc.nato.int/about-us/mission> [Erişim Tarihi: 02.06.2026].
- ³⁷ United States Army NATO, "NATO Rapid Deployable Corps (NRDC) Turkey," <https://www.usanato.army.mil/About-Us/Articles/Article/1517239/nato-rapid-deployable-corps-nrdc-turkey/> [Erişim Tarihi: 04.06.2026].
- ³⁸ "NATO Daimi Deniz Görev Grubu-2'nin Komutası Türkiye'de," SavunmaSanayi.org, 5 Aralık 2024, <https://www.savunmasanayi.org/nato-daimi-deniz-gorev-grubu-2nin-komutasi-turkiyede/> [Erişim Tarihi: 03.06.2026].
- ³⁹ "Ballistic Missile Defence," NATO, son güncelleme 6 Mart 2026, <https://www.nato.int/en/what-we-do/deterrence-and-defence/ballistic-missile-defence> [Erişim Tarihi: 04.06.2026].
- ⁴⁰ Milli Güvenlik Kurulu (Ankara: Milli Güvenlik Kurulu, 2014), 2026, https://www.mgk.gov.tr/en/kaynaklar/yayinlar/polish_turkish_relations_from_national_security_perspective/polish_turkish_relations_from_national_security_perspective_turkish.pdf [Erişim Tarihi: 27.06.2026].

- ⁴¹ "Organisation," NATO, <https://awacs.nato.int/organisation> [Erişim Tarihi: 03.06.2026].
- ⁴² "Mediterranean Dialogue," NATO, 18 Eylül 2025, <https://www.nato.int/en/what-we-do/partnerships-and-cooperation/mediterranean-dialogue> [Erişim Tarihi: 05.06.2026].
- ⁴³ "Istanbul Cooperation Initiative," NATO, 3 Ekim 2024, <https://www.nato.int/en/what-we-do/partnerships-and-cooperation/istanbul-cooperation-initiative> [Erişim Tarihi: 05.06.2026].
- ⁴⁴ Can Kasapoğlu, Techno-Geopolitics and the Turkish Way of Drone Warfare (Washington, DC: Atlantic Council, 2022), https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2022/03/Techno-Geopolitics_and_the_Turkish_Way_of_Drone_Warfare.pdf [Erişim Tarihi: 27.06.2026].
- ⁴⁵ "Türkiye's Electronic Warfare Systems: Unseen Heroes of Modern Conflicts," Daily Sabah, 13 Şubat 2025, <https://www.dailysabah.com/business/defense/turkiyes-electronic-warfare-systems-unseen-heroes-of-modern-conflicts> [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ⁴⁶ "Multi-Domain Operations," NATO Allied Command Transformation, <https://www.act.nato.int/activities/multi-domain-operations/> [Erişim Tarihi: 27.06.2026].
- ⁴⁷ "2025 Multi-Domain Operations Conference: Driving Success Across All Domains," NATO Allied Command Transformation, Mayıs 2025, <https://www.act.nato.int/article/2025-mdo-conference/> [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ⁴⁸ Askerî ve Jeopolitik Perspektiften ABD/İsrail-İran Savaşı ve Türkiye, Millî İstihbarat Akademisi Rapor, Mayıs 2026, https://mia.edu.tr/uploads/f/asker-ve-jeopolitik-perspektiften-abdisrail-iran-savasi-ve-trkiye_1.pdf?v=1779256379 [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ⁴⁹ "Cevdet Yılmaz: Savunma sanayinde yerlilik oranı yüzde 82," DHA, 2 Aralık 2025, <https://www.dha.com.tr/politika/cevdet-yilmaz-savunma-sanayinde-yerlilik-orani-yuzde-82-2769237> [Erişim Tarihi: 29.06.2026].
- ⁵⁰ "NATO's Role in Defence Industry Production," NATO, 26 Haziran 2025, <https://www.nato.int/en/what-we-do/deterrence-and-defence/natos-role-in-defence-industry-production>; Tolga Yanık, "Savunma ve havacılık ihracatta 10 milyar dolar eşliğini aştı," Anadolu Ajansı, 3 Ocak 2026, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/savunma-ve-havacilik-ihracatta-10-milyar-dolar-esigini-asti/3788818> [Erişim Tarihi: 27.06.2026].
- ⁵¹ "NATO Chief Scientist Releases New Reports on Resilience and Cognitive Warfare," NATO Science and Technology Organization, <https://www.sto.nato.int/nato-chief-scientist-report-resilience-cognitive-warfare/> [Erişim Tarihi: 27.06.2026].

RA -
POR

**ANKARA ZİRVESİ,
NATO 3.0 TARTIŞMALARI
VE TÜRKİYE**

TEMMUZ 2026